

บทความวิจัย

เรื่อง ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน

โดย

นางสาวรุจิกาญจน์ เหมือนศรีชัย

รหัสนักศึกษา 05590710

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อบทความวิจัย	ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน
ผู้เขียน	นางสาวรุจิกาญจน์ เหมือนศรีชัย
อาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัย	ดร. เพชรดา ชุนอ่อน
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของปัญหาข้อพิพาทแนวพรมแดนทิเบตที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างจีนและอินเดีย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างทิเบตกับจีนและอินเดีย อีกทั้งสาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาข้อพิพาทแนวพรมแดนทิเบต

ผลการศึกษาพบว่า ทิเบตเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางความมั่นคงของจีน โดยเป็นรัฐกั้นชนแบ่งประเทศจีนกับประเทศอินเดีย และปัจจุบันเป็นประตูทางการค้าเชื่อมระหว่างสองอำนาจใหม่อย่างจีนและอินเดีย ส่งผลให้นโยบายของผู้นำจีนในทุกยุคจะมุ่งสร้างอิทธิพลครอบงำดินแดนทิเบต และมองว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งดินแดนชายขอบของจีน แต่เมื่ออังกฤษได้เข้ามาแบ่งแนวพรมแดนระหว่างทิเบตและอินเดียขึ้นใหม่ ที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ แนวแมคมาฮอน (McMahon Line) อังกฤษได้ลักลอบขยับเส้นแบ่งลึกเข้าไปยึดพื้นที่ดินแดนบางส่วน of จีนและทิเบตส่งผลให้ ค.ศ. 1962 เกิดสงครามข้อพิพาทพรมแดนทิเบตระหว่างจีนและอินเดียขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศอินเดียกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีความสัมพันธ์อันดี ตั้งแต่ ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา ต้องกลายมาเป็นประเทศคู่ขัดแย้งทางด้านพรมแดน อีกทั้งภายหลังที่จีนบุกยึดทิเบต รัฐบาลอินเดียยังให้ความช่วยเหลือแก่องค์ดาไลลามะที่ 14 เข้ามาลี้ภัยและจัดตั้งรัฐบาลทิเบตพลัดถิ่นที่ประเทศอินเดียจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าปัญหาความขัดแย้งด้านพรมแดนถือเป็นปัญหาใหญ่ของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอินเดียเสมอมา และยังคงหาข้อยุติร่วมกันไม่ได้ แต่ในปัจจุบันแม้ว่ายังมีความขัดแย้งกันด้านความมั่นคงแต่ทั้งสองประเทศให้ความร่วมมือที่ดีต่อกันในด้านเศรษฐกิจ เพื่อก้าวขึ้นสู่มหาอำนาจเศรษฐกิจโลกร่วมกัน

คำสำคัญ : ข้อพิพาทแนวพรมแดนทิเบต, รัฐบาลทิเบตพลัดถิ่น, ความขัดแย้งระหว่างจีนกับอินเดีย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450112 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

บทความวิจัยชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก ดร.เพชรดา ชุนอ่อน อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อนๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

รุจิกัญจน์ เหมือนศรีชัย

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ	ค
ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบันผิดพลาด! ไม่ได้กำหนด บุ๊กมาร์ก	
บรรณานุกรม	32
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	34

ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน

บทนำ

อินเดียและจีนมีความสัมพันธ์อันดีตั้งแต่สาธารณรัฐประชาชนจีนถูกจัดตั้งขึ้นในค.ศ. 1949 เป็นต้นมา กระทั่งเกิดสงครามระหว่างจีนและอินเดียในค.ศ. 1962 สาเหตุหลักในการทำสงครามคือ ข้อพิพาทเรื่อง แนวพรมแดนแมคมาฮอน ซึ่งเป็นเขตพรมแดนระหว่างอินเดียและทิเบตที่อังกฤษได้ กำหนดขึ้นใหม่ อีกทั้งผู้นำจีนในยุคต่าง ๆ ล้วนมองว่า ทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนชายขอบของประเทศจีน ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อยุทธศาสตร์การป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกต่อจีน และเป็นมรดกตกทอดอันชอบธรรมมาถึงจีนยุคสมัยใหม่ ส่งผลให้นโยบายของจีนในทุกยุคจะมุ่งสร้าง อิทธิพลครอบงำในพื้นที่หรือดินแดนชายขอบเหล่านี้ ความพยายามของจีนที่จะเข้าไปมีอิทธิพล ครอบงำทิเบตอย่างสมบูรณ์ได้ดำเนินเรื่อยมา จนกระทั่งกองทัพคอมมิวนิสต์ของประธานเหมาเจ๋อตุง ประสบความสำเร็จในการยึดครองดินแดนทิเบตได้อย่างสมบูรณ์ในค.ศ. 1951 ต่อมาเกิดการก่อกวนในทิเบต อินเดียได้สนับสนุนทิเบตและให้ที่ลี้ภัยแก่องค์ดาไลลามะที่ 14 และผู้อพยพชาวทิเบต นอกจากนี้อินเดียเริ่มมีนโยบายจัดตั้งทหารตามแนวชายแดนรวมทั้งอีกหลายแห่งทางตอนเหนือของ ถนนสายแมคมาฮอน ส่วนทางทิศตะวันออกถูกควบคุมโดยจีน ต่อมาแม้ว่าทั้งสองประเทศจะสามารถ เสร็จจากलयูติกรณีข้อพิพาทเรื่องพรมแดนทิเบตลงได้ แต่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างจีนและอินเดีย กลับเสื่อมลง สืบเนื่องจากการทำสงครามข้อพิพาทเรื่องพรมแดนทิเบตในค.ศ. 1962 จีนให้การ สนับสนุนปากีสถานเรื่องข้อพิพาทแคชเมียร์และให้การสนับสนุนอาวุธแก่ปากีสถานเมื่อเกิดสงคราม ระหว่างอินเดียและปากีสถานในค.ศ. 1965 และฝ่ายอินเดียได้สนับสนุนให้ทิเบตเป็นอิสระจากจีน อีกทั้งยังยอมให้องค์ดาไลลามะลี้ภัยและจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นหรือสำนักบริหารงานทิเบตส่วนกลาง เมือง ธรรมศาลา รัฐหิมาจัลประเทศ ประเทศอินเดียจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่ดินแดนทิเบตเดิมได้รับการ จัดตั้งขึ้นเป็นเขตการปกครองตนเองทิเบต ภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน

จากปัญหาความขัดแย้งระหว่างจีนและอินเดียในเรื่องพรมแดนทิเบตดังที่กล่าวมา แม้จะมีการเจรจากันหลายครั้งแต่ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ อีกทั้งแต่ละฝ่ายยังมีความหวาดระแวงซึ่งกันและ กัน ผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษา “ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน” โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อศึกษาความเป็นมาของปัญหาข้อพิพาทแนวพรมแดนทิเบตที่ นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างจีนและอินเดีย

ประวัติศาสตร์ทิเบตก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20

รัฐอิสระ

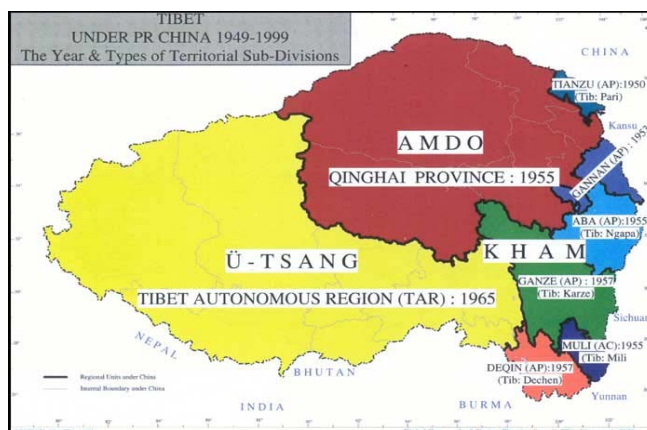
เขตการปกครองตนเองทิเบตตั้งอยู่บนบริเวณที่ราบสูงทิเบต (The Tibetan Plateau) หรือที่ราบสูงชิงไห่-ทิเบต ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทิศเหนือติดกับเขตปกครองตนเองซินเจียงและมณฑลชิงไห่ ทิศตะวันออกติดกับมณฑลเสฉวน ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับมณฑลยูนนาน ส่วนทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับประเทศพม่า อินเดีย ภูฏาน และเนปาล ซึ่งมีแนวตะเข็บชายแดนที่มีความยาวกว่า 4,000 กิโลเมตร อีกทั้งที่ราบสูงทิเบตยังเป็นแหล่งต้นกำเนิดแม่น้ำสำคัญของโลกหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำหวงโฮ(Huang He river) แม่น้ำแยงซีเกียง (Yangtze river) แม่น้ำสินธุ (Indus river) แม่น้ำพรหมบุตร(Brahmaputra river) แม่น้ำสาละวิน (Saiween river) และแม่น้ำโขง (Mekong river) (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 3)

ภาพแผนที่แสดงที่ราบสูงทิเบตและแหล่งต้นกำเนิดแม่น้ำสายสำคัญของโลก

ที่มา : <https://www.yowangdu.com/tibet-travel-plan/tibet-autonomous-region.html>

ในอดีตทิเบตสามารถแบ่งที่ตั้งออกเป็น 3 แคว้นใหญ่ ได้แก่ แคว้นอุซัง (U-Tsang) แคว้นอัมโต (Amdo) แคว้นคาม (Kham) และมีอาณาจักรซางซุงเป็นอาณาจักรแห่งแรกในสมัยประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนดินแดนทิเบต อาณาจักรซางซุงมีอาณาเขตกว้างใหญ่ ประกอบด้วยดินแดนตอนบนของทิเบตตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือในปัจจุบัน ครอบคลุมบางส่วนของเนปาล ลาดักในอินเดียตอนเหนือ แคชเมียร์ในปากีสถาน และบริเวณพื้นที่คาราโครัมของจีน

ภาพแสดงที่ตั้งแคว้นอุซัง (U-Tsang) แคว้นอัมโด (Amdo) แคว้นคาม (Kham)

ที่มา : <https://www.wikiwand.com/th/>

แต่นักประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งกล่าวว่า สมัยประวัติศาสตร์ทิเบตที่แท้จริงเริ่มขึ้นเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 7 อาณาจักรทูโปในรัชสมัยของกษัตริย์ราชวงศ์ยาลุงองค์ที่ 33 คือ พระเจ้าซงซัน กัมโป (King Songsen Gampo) ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นธรรมราชาพระองค์แรกของทิเบต เนื่องจากอาณาจักรทูโปในสมัยนี้มีความแข็งแกร่งทางทหารมาก พระองค์สามารถแผ่แสนยานุภาพทางทหารด้วยการรวบรวมชนเผ่าต่าง ๆ ให้เป็นปีกแผ่นเดียวกัน ทรงทำสงครามพิชิตดินแดนต่าง ๆ ให้เข้ากับอาณาจักรทูโป ทำให้อาณาจักรมีอาณาเขตกว้างไกลและคุกคามต่อความมั่นคงของอาณาจักรชางซุง เนปาลและจีนในสมัยราชวงศ์ถัง (Tang Dynasty) ส่งผลให้ ค.ศ. 632 พระเจ้าอัมสุวามา (King Amshuvarma) แห่งอาณาจักรเนปาล ทรงมอบพระราชธิดา คือ เจ้าหญิงภฤกุกุตี (Princess Bhirikuti Devi) ให้เป็นมเหสีแก่พระเจ้าซงซัน กัมโป เพื่อเป็นการผูกสัมพันธ์ไมตรีระหว่างอาณาจักรทูโปกับเนปาล (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 52-55)

การที่ราชวงศ์ยาลุงมีความสัมพันธ์อันดีกับราชวงศ์ถัง ทำให้บรรดาเชื้อพระวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่นิยมเดินทางไปศึกษาที่นครฉางอาน และพระภิกษุชาวจีนจำนวนมากเดินทางมายังนครลาซาเพื่อถ่ายทอดพระธรรม แผลพระคัมภีร์และพระสูตรเป็นจำนวนมาก แต่ในขณะนั้นชาวทิเบตยังใช้ตัวอักษรชางซุง ทำให้พระเจ้าซงซัน กัมโปทรงให้มีการประดิษฐ์ตัวอักษรทิเบตเป็นของตนเอง จึงมอบหมายให้กลุ่มขุนนางในราชสำนักทูโปเดินทางไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยนาลันทาในชมพูทวีปในค.ศ. 632 ต่อมาในค.ศ. 634 พระเจ้าซงซัน กัมโปได้ส่งทูตไปเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับราชวงศ์ถัง เพื่อทูลขอเจ้าหญิงแห่งราชวงศ์ถังมาเป็นมเหสี แต่ได้รับการปฏิเสธ กองทัพทูโปจึงได้แสดงท่าทีข่มขู่ต่อราชวงศ์ถังด้วยการยกทัพไปประชิดติดพรมแดน ส่งผลให้ราชวงศ์ถังในสมัยจักรพรรดิถังไท่จง

ฮองเต้ (Tang Taizong Emperor) ทรงตัดสินพระทัยยกเจ้าหญิงเหวินเฉิง (Princess Wencheng) พระราชธิดาให้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าซ่งซัน กัมโปในค.ศ. 640 (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 52-55)

เหตุการณ์การอภิเษกของเจ้าหญิงจากจีนและเนปาลดังกล่าว มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ทิเบตและได้ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทิเบตมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเจ้าหญิงทั้งสองพระองค์ต่างทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาจากชมพูทวีปเผยแพร่สู่อาณาจักรเนปาลและราชวงศ์ของจีนมาก่อน จึงมีส่วนสำคัญในการโน้มน้าวพระเจ้าซ่งซัน กัมโปหันมาศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนได้รับการถวายพระนามว่า ทรงเป็น “ธรรมราชา” (Dharma King) หรือ โชเกียล (Chosgyal) พระองค์แรกแห่งทิเบต และเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจนมีความรุ่งเรืองและหยั่งลึกบนแผ่นดินทิเบตจนถึงปัจจุบัน ในรัชสมัยของพระองค์นอกจากจะทรงย้ายเมืองหลวงจากเมืองเซทังในหุบเขายาลุงมายังนครลาซา (Lhasa) ยังทรงประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำอาณาจักรอีกด้วย (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 52-55)

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 9 ราชวงศ์ยาลุงแห่งจักรวรรดิทูโบล่มสลายลง ทำให้บรรดาเมืองต่าง ๆ ที่เคยรวมอยู่กับอาณาจักรทูโบล่มต่างพากันตั้งตัวเป็นอิสระและทำสงครามติดต่อกันอย่างยาวนาน เจ้านครต่าง ๆ พากันแยกออกเป็นแว่นเล็ก ๆ ทิเบตในช่วงสมัยหลังจากนี้จึงเป็นช่วงสงครามที่ดำเนินติดต่อกันอย่างยาวนาน ในทางตรงกันข้าม ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13 เกิดการรวมตัวกันของชนเผ่ามองโกลโดย เจงกิสข่าน (Genghiskhan) ผู้นำที่สามารถรวบรวมชนเผ่าต่าง ๆ ของมองโกลให้เป็นปึกแผ่น จนกลายเป็นจักรวรรดิมองโกล (Mongol Empire) ที่มีความเข้มแข็งทางการทหารและแผ่แสนยานุภาพเข้าครอบครองดินแดนต่าง ๆ ทั้งในเอเชียและยุโรปตะวันออก ส่งผลให้ในค.ศ. 1206 เจงกิสข่านเตรียมการเข้ารุกรานเพื่อยึดครองทิเบต แต่ฝ่ายราชสำนักทิเบตได้ประกาศยอมอ่อนน้อมต่อจักรวรรดิมองโกล โดยจะส่งเครื่องบรรณาการแก่มองโกล ต่อมาเมื่อเจงกิสข่านสวรรคต โอเกอไตข่าน (Ogedai Khan) โอรสองค์ที่ 3 จึงขึ้นครองราชย์สืบต่อ และได้ทำสงครามรุกรานดินแดนทิเบตเมื่อค.ศ. 1240 โดยเจ้าชายโคตัน (Prince Godun) พระโอรสองค์รองของโอเกอไต ข่าน เป็นผู้นำกองทัพมองโกลบุกทิเบต เพื่อเข้ายึดครองพื้นที่ด้านทิเบตตะวันออก และเผาทำลายวัดในทิเบตจนเสียหาย และสังหารพระทิเบตกว่า 300 รูป การรุกรานทิเบตของจักรวรรดิมองโกลในครั้งนั้น สืบเนื่องมาจากทิเบตยุติการส่งบรรณาการแก่มองโกลภายหลังการสวรรคตของเจงกิสข่าน ต่อมาในค.ศ. 1244 กองทหารมองโกลได้เคลื่อนทัพไปยังดินแดนทิเบตอีกครั้ง การรุกรานทิเบตในครั้งนี้ เจ้าชายโคตันทรงส่งสาส์นนิมนต์เชิญท่านกุงกา เกียลเซน หรือพระอาจารย์สาเกียบัณฑิต (Sakya Pandita) ซึ่งเป็น

ลามะแห่งนิกายสาเกียปะ เป็นนักปราชญ์ผู้รอบรู้สรรพศาสตร์จนเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวทิเบตในขณะนั้นอย่างกว้างขวาง เพื่อขอพบที่ค้ายที่ตั้งของทหารมองโกล ผลจากการพบกันในครั้งนั้น ทำให้ทหารมองโกลยอมหยุดการบุกรุกเข้ายึดครองทิเบตด้วยสงคราม อีกทั้งพระอาจารย์สาเกียบัณฑิตได้พำนักอยู่ค้าขายมองโกลนานสิบปี และได้เทศนาคำสอนของพระพุทธศาสนาให้แก่เจ้าชายโคตันและข้าราชการบริวารต่าง ๆ ของมองโกล และยังทำให้เจ้าชายโคตันหายจากอาการประชวร ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เจ้าชายโคตันเกิดความศรัทธาในพระอาจารย์สาเกียบัณฑิตและพระพุทธศาสนาอย่างมาก แต่เมื่อพระอาจารย์สาเกียบัณฑิตมรณภาพ ค.ศ. 1251 และในปีเดียวกันนั้น เมิงเกอข่าน (Mongke Khan) ได้ขึ้นครองราชย์เป็นผู้นำของมองโกล และทรงไม่พอพระทัยที่ฝ่ายทิเบตขาดการส่งบรรณาการหลังการมรณภาพของพระอาจารย์สาเกียบัณฑิต จึงได้ส่งกองทัพเข้ารุกรานทิเบตในค.ศ. 1251 และค.ศ. 1252 (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 168-171)

ทิเบตภายใต้อำนาจของราชวงศ์หยวน

ภายหลังการมรณภาพของพระอาจารย์สาเกียบัณฑิต พระอาจารย์เซอเกียล พักปา (Chogyal Phagpa) ซึ่งเป็นผู้สืบทอดของพระอาจารย์สาเกียบัณฑิตได้พำนักอยู่ในค่ายทหารแห่งกองทัพมองโกลเรื่อยมา และท่านทรงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอาจารย์ผู้ให้คำปรึกษาประจำราชสำนักมองโกลในค.ศ. 1256 โดย กุบไล ข่าน (Kublai Khan) พระราชนัดดาของโอเกอไต ข่านเป็นผู้แต่งตั้ง เนื่องจากกุบไลข่านทรงให้ความเคารพและศรัทธาในพระอาจารย์เซอเกียล พักปาอย่างมาก อีกทั้งพระอาจารย์เซอเกียล พักปายังได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชาวมองโกลมากมาย เช่น การแปลพระสูตรจากภาษาทิเบตเป็นภาษามองโกล รวมทั้งยังประดิษฐ์ตัวอักษรทิเบตแบบใหม่เรียกว่า “อักษรพักปา (Phangpa script)” เพื่อใช้ในการเขียนภาษามองโกลแบบระบบอักษรทิเบตเมื่อ ค.ศ. 1268 ต่อมาในค.ศ. 1271 กุบไลข่านสามารถโค่นล้มราชวงศ์ซ่ง (Song Dynasty) และสถาปนาราชวงศ์หยวน (Yuan Dynasty) ได้สำเร็จ ซึ่งเป็นราชวงศ์ของชาวมองโกลที่เข้ามาปกครองจีนในช่วงระยะเวลา ระหว่าง ค.ศ. 1271-1368 โดยมีกรุงปักกิ่งเป็นเมืองหลวง ทรงใช้พระนามในการปกครองจีนและดินแดนต่าง ๆ ว่า “จักรพรรดิหยวนชื่อจู่ (Emperor Yuan Shizu)” พระองค์ได้ประทานอำนาจการปกครองทิเบตให้กับพระอาจารย์เซอเกียล พักปา โดยทรงยกย่องให้ตำแหน่งของท่านเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและการบริหารปกครองดินแดนทิเบตทั้งหมดให้อยู่ภายใต้การควบคุมโดยนิกายสาเกียปะ (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 170-171)

ทิเบตภายใต้อำนาจของราชวงศ์หมิง

จูหยวนจาง (Zhu Yuanzhang) ได้นำชาวจีนต่อสู้โค่นล้มอำนาจของมองโกลและราชวงศ์หยวนถูกโค่นล้มอำนาจลงในค.ศ. 1368 และสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์จักรพรรดิราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty) ทรงพระนามว่า “จักรพรรดิหงอู่ (Hongwu Emperor)” ขึ้นปกครองจีน ส่งผลให้ดินแดนทิเบตในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-16 กลายเป็นพื้นที่ที่ตกอยู่ภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างราชวงศ์หมิงกับแคว้นต่าง ๆ ในมองโกล โดยจักรพรรดิจีนในราชวงศ์หมิงได้อ้างถึงสิทธิอันชอบธรรมในการปกครองทิเบตสืบต่อจากราชวงศ์หยวนและเรียกร้องให้ทิเบตส่งบรรณาการมายังราชวงศ์หมิงที่นานกิงอีกด้วย ในขณะเดียวกัน อำนาจทางศาสนจักรที่นิกายสาเกียปะเคยมีอยู่เหนือดินแดนทิเบตเกิดการสั่นคลอนเนื่องจากความแตกแยกทางนิกายจนกระทั่งนำไปสู่ความเสื่อมอำนาจของนิกายสาเกียปะ และเกิดสงครามระหว่างชนชั้นผู้มีอำนาจและตระกูลใหญ่ในทิเบต นำไปสู่การแผ่อำนาจและอิทธิพลของราชวงศ์ปักโมดรู ราชวงศ์รินปุงปะ และราชวงศ์ซังปะ ความขัดแย้งของ 2 นิกายใหญ่คือ “นิกายการ์มา กาจูร์ปะ” ที่สนับสนุนฝ่ายราชวงศ์ซังปะกับ “นิกายเกลุกปะ” ที่มีฝ่ายมองโกลให้ความอุปถัมภ์ ได้เกิดข้อพิพาทนำไปสู่สงครามใหญ่หลายครั้ง (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 170-171)

ภาพวาดสีแสดงรูปพระอาจารย์เซอเกียล พักปา (Chogyal Phagpa)

ที่มา : <http://hhsakyatrizin.net/drogon-chogyal-phagpa/>

ต่อมาอัลตันข่าน (Altan Khan) ผู้นำชนเผ่าตูเม็ต มองโกล (Tumed Mongols) ซึ่งครองอำนาจในดินแดนมองโกลเสียดช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 ภายหลังมองโกลถอนทัพออกจากจีนและราชวงศ์หยวนล่มสลายลง ได้นิมนต์เชิญท่านโซนม เกียโซ (Sonam Gyatso) แห่งนิกายเกลุกปะไปยังมองโกลเสียดเมื่อ ค.ศ. 1569 แต่ในครั้งนั้น ท่านได้ตอบปฏิเสธและส่งลูกศิษย์มาแทน กระทั่งใน ค.ศ. 1571 จักรพรรดิหลงชิง (Longqing Emperor) ฮ่องเต๋อจี้ที่ 12 ของราชวงศ์หมิงได้แต่งตั้ง

อัลตันข่านเป็นขุนอี่หวาง (Shunyi Wang) ฐานะเจ้าผู้ครองแคว้นมองโกล หลังจากนั้นอัลตันข่านได้ขอนิมนต์เชิญท่านโชนัม เกียโซให้เดินทางมายังมองโกเลียในค.ศ. 1577 และในครั้งนี้นี้ท่านได้ตกลงยินยอมเดินทางมาและพบกับท่านอัลตันข่านในที่สุด ผลจากการพบกันในครั้งนี้สร้างความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้แก่อัลตันข่านเป็นอย่างมาก พระองค์โปรดให้สร้างวัดเท็กเซ็น ซอนคอร์ (Thegchen Chonkhor Monastery) ณ สถานที่ที่ทรงพบกันครั้งแรกระหว่างท่านโชนัม เกียโซกับอัลตันข่าน ซึ่งนับเป็นวัดทางพระพุทธศาสนาแห่งแรกของมองโกเลีย (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 176)

ภาพวาดสีแสดงรูปท่านโชนัม เกียโซ (Sonam Gyatso)

ที่มา : <https://treasuryoflives.org/biographies/view/Third-Dalai-Lama-Sonam-Gyatso/12828>

ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นภายหลังการนิมนต์เชิญท่านโชนัม เกียโซโปรดพระธรรมเทศนา กระทั่งสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่อัลตันข่าน นำมาสู่การประกาศแก่สาธารณชนทั่วไปว่า ท่านโชนัม เกียโซ ทรงเป็นพระอาจารย์ของท่านเมื่อชาติภพที่แล้ว เป็นนิรมานกาย หรือ การกลับชาติมาเกิดใหม่ของพระอาจารย์เซอเกียล พักปา ส่วนอัลตันข่านเป็นดั่งลูกศิษย์ของท่านคือเป็นนิรมานกายของกูปไลข่าน ดังนั้น อัลตันข่านทรงได้ยกย่องท่านโชนัม เกียโซอย่างมาก และทรงถวายพระนามท่านให้ดำรงตำแหน่งเป็น “ดาไลลามะ (Dalai Lama)” หรือในภาษาอังกฤษนิยมแปลว่า “มหาสมุทรแห่งปัญญา (Ocean of Wisdom)” ในขณะที่ชาวทิเบตนั้นจะเรียกองค์ดาไลลามะว่า “เกียลวา รินโปเช (Gyalwa Rinpoche)” จากการสนับสนุนของมองโกล ทำให้นิกายเกลุกปะมีบทบาทสำคัญและกลายเป็นนิกายใหญ่ในเวลาต่อมา ตำแหน่งดาไลลามะไม่เพียงแต่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของทิเบตเท่านั้น แต่ยังเป็นตั้งประมุขฝ่ายบริหารและการปกครองทิเบต นับตั้งแต่มีการแต่งตั้งตำแหน่งดาไลลามะครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1578 จนถึงปัจจุบัน ตำแหน่งดาไลลามะได้รับการสืบทอดติดต่อกันมาอย่างยาวนานโดยมีดาไลลามะรวมแล้วทั้งสิ้น 14 พระองค์ ต่อมา

เมื่อค.ศ. 1642 อำนาจฝ่ายมองโกลอยู่ภายใต้การปกครองของกุษรีข่าน (Gushri Khan) ซึ่งมีความเข้มแข็งทางการทหารเป็นอย่างมาก กองทัพมองโกลแผ่ขยายอิทธิพลเข้ายึดครองแคว้นคามและทิเบตตะวันออกไว้ทั้งหมด และให้การสนับสนุนตำแหน่งดาไลลามะให้มีอำนาจเหนือทุกแคว้นในทิเบต รวมไปถึงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตวิญญาณของทิเบต ให้นักายต่าง ๆ ยอมรับในตำแหน่งของดาไลลามะให้เป็นประมุขสูงสุดของศาสนจักรในทิเบต รวมทั้งยังรวมทิเบตเป็นปึกแผ่นเดียวกันโดยทิเบตทั้งหมดอยู่ภายใต้การปกครองของดาไลลามะแต่เพียงผู้เดียว ทำให้ตำแหน่งดาไลลามะนับจากนี้ไปจึงเป็นทั้งผู้นำทางศาสนาและการเมือง สถานการณ์ความขัดแย้งอย่างรุนแรงในทิเบตเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับอำนาจฝ่ายจีนได้เกิดสงครามภายใน ราชวงศ์หมิงถูกโค่นล้มและเกิดการจลาจล จนกระทั่งใน ค.ศ. 1644 กองทัพแมนจูเข้ายึดครองปักกิ่งและสถาปนาราชวงศ์ชิง (Qing Dynasty) ปกครองจีนและเริ่มแผ่อำนาจเหนือมองโกล โดยอ้างสิทธิในการปกครองทิเบตสืบต่อจากราชวงศ์หมิง และรัฐบาลทิเบตและดาไลลามะอยู่ภายใต้การควบคุมของราชวงศ์ชิง ทิเบตมีสถานะภาพเป็นรัฐภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 181)

ทิเบตภายใต้อำนาจของราชวงศ์ชิง

ในช่วงสมัยดาไลลามะที่ 5 เป็นยุคสมัยแห่งการรวมทิเบตเป็นปึกแผ่น พระองค์ทรงสร้างทิเบตให้เกิดสันติภาพและทรงสร้างความสัมพันธ์อันดีกับราชวงศ์ชิงของจีน โดยทรงตอบรับคำเชิญของจักรพรรดิซุ่นจื้อ (Shunzhi Emperor) แห่งราชวงศ์ชิง ทรงเสด็จไปยังกรุงปักกิ่งและพบกับจักรพรรดิซุ่นจื้อเมื่อ ค.ศ. 1652 การที่พระองค์มีความสัมพันธ์อันดีกับทั้งราชวงศ์ชิงและมองโกลนับเป็นการถ่วงดุลอำนาจ ทำให้ฐานะของทิเบตมีเอกราชในการปกครองสืบมา อีกทั้งยังเผยแพร่พระพุทธศาสนาวัชรยานให้เป็นที่เคารพศรัทธาต่อชาวแมนจูและราชสำนักราชวงศ์ชิง รวมทั้งคติแบบวัชรยานเป็นที่ยอมรับและเผยแพร่สู่ประเทศจีนจนถึงปัจจุบัน (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 181) กระทั่งใน ค.ศ. 1717 ทิเบตในสมัยองค์ดาไลลามะที่ 7 เกิดการรุกรานดินแดนฝั่งตะวันออกโดยเผ่าจุงการจากมองโกเลีย สร้างความไม่พอใจให้กับราชวงศ์ชิงอย่างมาก จักรพรรดิคังซี (Kangxi Emperor) ผู้ปกครองราชวงศ์ชิงในขณะนั้นจึงส่งกองทหารเข้ามาช่วยเหลือทิเบตจนสำเร็จ หลังจากนั้นใน ค.ศ. 1727 จักรพรรดิคังซีทรงประกาศให้ดินแดนทิเบตตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง ทรงให้ความสำคัญกับการปกครองทิเบตมากขึ้น อีกทั้งยังมีการแต่งตั้งผู้แทนชาวแมนจูเข้ามาบริหารทิเบต โดยองค์ดาไลลามะเป็นเพียงประมุขแห่งศาสนจักรทิเบตเท่านั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นที่จีนได้เข้ามาใช้อำนาจในทิเบตอย่างแท้จริง (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558 : 185)

ข้อพิพาทพรมแดนทิเบตต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

ปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ทิเบตกลายเป็นพื้นที่ที่จักรวรรดิใหญ่ทั้ง 3 ประเทศอย่าง อังกฤษ รัสเซีย และจีนล้วนต้องการให้ทิเบตตกอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของตนเพียงผู้เดียว โดยหลังจากที่อังกฤษเข้าไปมีอิทธิพลในอินเดียผ่านบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) บริษัทการค้าที่เบี่ยงเบนเส้นทางมายังอินเดียเพื่อหาเครื่องเทศเมื่อราวศตวรรษที่ 17 แล้วจึงค่อย ๆ ขยายอิทธิพลทางการทหารและการปกครองเข้ายึดครองอินเดียสำเร็จในค.ศ. 1875 เริ่มให้ความสนใจกับทิเบตเพราะอังกฤษมองว่าไม่มีแนวป้องกันใดในโลกที่จะแข็งแกร่งเทียบเท่ากับดินแดนตอนใต้ที่พวกเขาหิวได้ เนื่องจากทิเบตเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและเป็นรัฐกึ่งชนแบ่งประเทศจีนกับประเทศอินเดีย ดังนั้นอังกฤษจึงได้ทำการคุกคามประชิดพื้นที่ติดกับดินแดนทิเบต ทิเบตจึงประกาศปิดประเทศและประกาศยกเลิกระบบรัฐภายใต้การปกครองของจีน โดยจะไม่ยอมรับการควบคุมงานบริหารในทิเบตของราชวงศ์ชิง ซึ่งในขณะนั้นราชวงศ์ชิงเป็นยุคเสื่อมโทรมจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความเหลวแหลกของสังคม ตลอดจนการกดขี่ข่มเหงของต่างชาติ นำไปสู่การต่อสู้และความวุ่นวายภายใน จึงตกอยู่ในสภาวะอ่อนแอ ส่งผลให้ในช่วงศตวรรษที่ 19 ทิเบตที่เป็นเขตแดนที่จีนสามารถเข้าควบคุมและแทรกแซงได้แต่ผู้เดียว แต่ตั้งแต่ ค.ศ. 1895 จนถึง ค.ศ. 1911 ทิเบตกลายเป็นดินแดนที่รัสเซียและอังกฤษแย่งชิงกันเข้ามาขยายอิทธิพล แม้ว่าจักรวรรดิรัสเซียจะเข้ามาขยายอิทธิพลในเอเชียทีหลังแต่สามารถแผ่อิทธิพลไปทางตะวันออกสู่มหาสมุทรแปซิฟิกอย่างรวดเร็ว ส่วนทางตอนใต้ก็รุกไปยังชายแดนเขตอิทธิพลของอังกฤษ และในช่วงหลัง ค.ศ. 1895 รัสเซียเริ่มแผ่ขยายอำนาจในจีนมากขึ้นจนอังกฤษมองว่าอาจกระทบต่อผลประโยชน์ของอังกฤษในทิเบตได้ ซึ่งในขณะนั้นอังกฤษเป็นมหาอำนาจยุโรปที่ทรงอิทธิพลอย่างมากในภูมิภาคเอเชีย จึงได้บังคับจีนให้ยินยอมเช่าดินแดนแถบชายฝั่งทะเลตะวันออก และได้ยึดครองดินแดนทางตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งเป็นประเทศราชของจีนในค.ศ. 1815 ถึง ค.ศ. 1816 ยึดครองเนปาลพร้อมกับประเทศแถบชายแดนตะวันตกเฉียงเหนือที่ติดกับอินเดียในค.ศ. 1835 ต้าจีหลิงถูกยึดครองในค.ศ. 1846 แคชเมียร์และลาดักถูกยึดเป็นอาณานิคม สิกขิมและภูฏานกลายเป็นดินแดนในอารักขาของอังกฤษใน ค.ศ. 1861 และ ค.ศ. 1865 ตามลำดับ และฮัสสัมถูกยึดเป็นอาณานิคมในค.ศ. 1886 (กรุนเฟลด์, 2003)

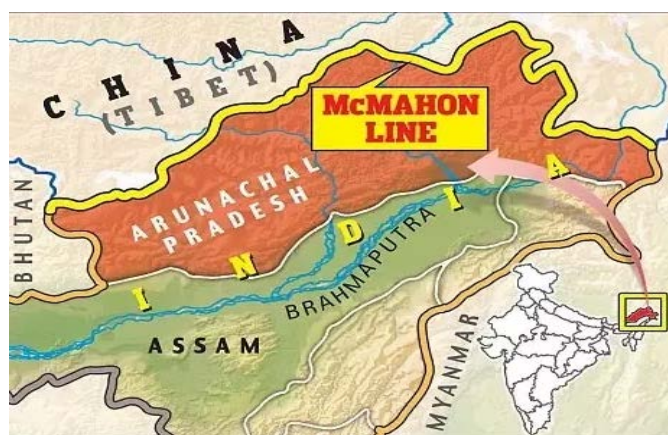
ในค.ศ. 1902 ขาวลือเกี่ยวกับการทำสนธิสัญญาลับระหว่างจีนกับรัสเซีย ทำให้ทางการอังกฤษในอินเดียเกิดความหวาดระแวงว่าจีนจะอนุญาตให้รัสเซียมีสิทธิเข้าแทรกแซงงานบริหารในทิเบต มองโกเลีย และซินเจียง อย่างเสรี แม้ว่าจีนและรัสเซียล้วนปฏิเสธว่าไม่มีการทำสนธิสัญญา

ดังกล่าว แต่ทางอังกฤษได้ส่งตัวแทนรัฐบาลอังกฤษในอินเดียคือ พันเอกฟรานซิส ยังฮัสแบนด์ (Francis Younghusband) นำกำลังพลบุกเข้าไปยังคัมเบอร์โจว หมู่บ้านเล็ก ๆ ของทิเบตที่อยู่ทางเหนือของสิกขิม เพื่อเจรจากับผู้แทนจากจีนและทิเบตและทำความเข้าใจความต้องการค้า แต่จีนและทิเบตต้องการให้อังกฤษถอนกำลังพลจากชายแดนกลับไปยังอินเดีย แล้วจึงจะเปิดการเจรจากับอังกฤษทันที ข้าหลวงอังกฤษในอินเดียขณะนั้นจึงตัดสินใจให้เคลื่อนพลเข้าไปยังซานเมืองลาซา ทำให้รัฐบาลของทิเบตนำโดยองค์ดาไลลามะที่ 13 กังวลใจเมื่อรู้ว่ามีการทหารต่างชาติกำลังมุ่งหน้ามายังเมืองหลวง การคาดหวังความช่วยเหลือจากจีนในขณะนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากขุนนางจีนประจำทิเบตไม่มีกำลังทหาร จึงต้องจัดตั้งกองทหารของตนเอง เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ. 1904 กองทัพอังกฤษสามารถเคลื่อนพลเข้าสู่เมืองลาซาและเข้าควบคุมการบริหารงานของดาไลลามะที่ 13 และรัฐบาลทิเบตไว้ได้ทั้งหมด บังคับให้ทิเบตลงนามในสนธิสัญญาเพื่อขอโทษที่เป็นฝ่ายเริ่มสงคราม ชดใช้ค่าเสียหาย และอนุญาตให้อังกฤษเข้าไปทำการค้า ทริ รินโปเช (Tri Rinpoche) ผู้สำเร็จราชการในทิเบตแทนองค์ดาไลลามะที่ลี้ภัยในระหว่างนั้นยินยอมตามข้อความในสนธิสัญญาทุกข้อ โดยจีนตกลงจะจ่ายค่าชดเชยแทนทิเบตและยอมรับสนธิสัญญาลาซามีผลบังคับใช้ อีกทั้งอนุญาตให้อังกฤษสามารถติดตั้งสายโทรเลขจากอินเดียถึงเกียนเจอ ส่วนอังกฤษจะยอมรับจีนว่ามีอำนาจเป็นเจ้าประเทศราชเหนือทิเบต ทั้งจีนและอังกฤษได้บรรลุเป้าหมายของตนทั้งสองฝ่าย ต่อมาในค.ศ. 1912 เกิดการปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิงในกรุงปักกิ่ง ทิเบตจึงขับไล่ทหารของราชวงศ์ชิงออกจากทิเบตได้สำเร็จ ทำให้ทิเบตถือโอกาสประกาศเอกราช และองค์ดาไลลามะที่ 13 เสด็จกลับมาพำนักที่กรุงลาซา อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนไม่เคยยอมรับเอกราชของทิเบต และยังคงถือว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน อีกทั้งยังพยายามส่งกองทหารไปฟื้นฟูอำนาจปกครองเหนือทิเบตโดยตลอด (กรุนเฟลด์, 2003)

เดือนตุลาคม ค.ศ. 1913 การประชุมจัดขึ้นที่เมืองลิมลา ประเทศอินเดีย โดยเป็นการประชุมเพื่อเจรจาระหว่างระหว่างเฉินอี้ฟั่น (Chen Yifan) ผู้แทนจีน ลอนเชน ฉัตรา (Lonchen Shatra) ผู้แทนทิเบต และเซอร์เฮนรี แมกมาฮอน (Sir Henry MacMahon) ผู้แทนอังกฤษ โดยเป็นการจัดประชุมตามที่อังกฤษได้เสนอ และการเจรจาที่ใช้เวลานานกว่า 2 เดือน ทำให้เจ้าหน้าที่อังกฤษและทิเบตได้ดำเนินการประชุมอย่างลับ ๆ เสร็จปัญหาเกี่ยวกับการค้าและการกำหนดพรมแดน โดยไม่ได้เชิญผู้แทนจีนเข้าร่วมประชุมด้วย ซึ่งการประชุมครั้งนี้อังกฤษได้จัดการแบ่งทิเบตออกเป็น ทิเบตในกับ ทิเบตนอก กำหนดเขตพรมแดนระหว่างอินเดียกับทิเบต แนวที่อยู่ทางตะวันออกของภูฏานเลียบสันเขาหิมาลัย ซึ่งภายหลังรู้จักกันทั่วไปในชื่อ แนวแมคมาฮอน (McMahon Line) ส่งผลให้อังกฤษยึดพื้นที่ได้เพิ่ม 200 ตารางไมล์ และแนวพรมแดนใหม่บนแผนที่ของอังกฤษถูกล็อกลอบขยับลึกเข้าไป

ทางตอนเหนือโดยที่ผู้แทนจีนและทิเบตไม่ได้รับรู้ นอกจากนี้สนธิสัญญาสิบลายยังส่งผลให้อังกฤษมีสิทธิผูกขาดทางการค้าในทิเบต มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและมีสิทธิส่งผู้แทนมาประจำในเมืองลาซา จากสนธิสัญญานี้ทิเบตไม่ได้รับประโยชน์แต่อย่างใด นอกจากหลุดพ้นจากอำนาจเจ้าประเทศราชจีนเท่านั้น แต่ยังคงต้องยอมรับจีนเป็นเจ้าประเทศราชของตนตามกฎหมาย อีกทั้งการประชุมสิบลายได้ช่วยให้อังกฤษเข้าไปหาผลประโยชน์ในทิเบตได้อย่างสะดวกขึ้น (กรุนเฟลด์, 2003)

แต่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังดำเนินไป ชาวทิเบตเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะแสดงออกถึงความต้องการเอกราช จึงได้ตั้งสำนักงานกิจการต่างประเทศขึ้นมาในค.ศ. 1942 เนื่องจากชาวทิเบตคิดว่า ถ้าหากสามารถทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทิเบตกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นแบบทางการได้ ประเทศเหล่านี้จะหันมายอมรับและสนับสนุนการเรียกร้องอำนาจอธิปไตยของทิเบต ทำให้ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน ค.ศ. 1947 คณะผู้แทนทิเบตได้เข้าร่วมการประชุมความสัมพันธ์ของชาวเอเชียอย่างไม่เป็นทางการที่จัดขึ้นที่นิวเดลี ประเทศอินเดีย ซึ่งธงของทิเบตถูกแขวนเรียงอยู่กับธงชาติของประเทศอื่น และแผนที่ที่ใช้ปรากฏว่าทิเบตแยกออกจากจีน แต่เนื่องจากการประชุมไม่ได้จัดโดยรัฐบาล เพราะฉะนั้นการกระทำดังกล่าวจึงไม่ได้มีความหมายทางการทูต อย่างไรก็ตามเอกอัครราชทูตจีนประจำอินเดียได้ทำการประท้วง ทำให้ฝ่ายจัดการประชุมต้องเปลี่ยนแผนที่ฉบับที่ถูกต้องและนำธงของทิเบตลง นอกจากนี้ ค.ศ. 1948 มีการฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับแคชเมียร์ให้คณะทูตประจำที่ประจำอินเดียชม ซึ่งในภาพยนตร์มีภาพแผนที่ที่เขียนให้ทิเบตอยู่นอกอาณาเขตจีนปรากฏขึ้น ทำให้เอกอัครราชทูตจีนยื่นคำประท้วงอย่างเป็นทางการอีกครั้ง (กรุนเฟลด์, 2003)

ภาพแสดงแผนที่แนวแมกมาฮอน (McMahon Line)

ที่มา : <https://www.quora.com/How-is-the-McMahon-line-significant-in-historical-context-of-the-India-China-border>

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับจีนช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1940

วันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1947 อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ ส่งผลให้อินเดียได้รับการสืบทอดสิทธิพิเศษในทิเบตโดยอินเดียได้รับช่วงคณะผู้แทนประจำลาซา และสำนักผู้แทนทางการค้าในแหล่งชุมชนอื่น ๆ แทนอังกฤษ รัฐบาลอินเดียได้รับช่วงสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในทิเบต และได้รับสิทธิ์ให้ทหารอินเดียประจำการในทิเบต ต่อมาในค.ศ. 1948 จواهرลาล เนห์รู (Jawaharlal Nehru) นายกรัฐมนตรีอินเดีย ประกาศต่อต้านลัทธิอาณานิคมอย่างเปิดเผย ทั้งที่ภายหลังอินเดียได้รับเอกราช ทางการทิเบตได้ร้องขอให้อินเดียคืนดินแดนที่ถูกล่าอาณานิคมยึดครอง แต่อินเดียประกาศว่า อินเดียต้องการดำเนินตามนโยบายของอังกฤษก่อน และห้ามพูดถึงปัญหาดินแดนเหล่านี้ทั้งสิ้น (กรุนเฟลด์, 2003) นอกจากนี้อินเดียได้ตัดสินใจพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับสูงต่อจีน โดยให้การยอมรับรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนที่ถูกจัดขึ้นในค.ศ. 1949 เป็นต้นมาและสนับสนุนให้จีนเข้าสู่สหประชาชาติ รวมทั้งเป็นสมาชิกถาวรในสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council : UNSC) และยอมรับในการลงนามในข้อตกลงทิเบต ซึ่งอินเดียได้ยึดมั่นอยู่กับโลกวิสัย (Secularism) และยอมรับอุดมคติของความอดกลั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในคำประกาศว่าด้วยหลักปัญจศีล (Panchsheel) ที่ลงนามโดยจواهرลาล เนห์รู (Jawaharlal Nehru) นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดีย และโจวเอินไหล (Zhou Enlai) นายกรัฐมนตรีคนแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมเจรจากันในค.ศ. 1954 โดยมีใจความสำคัญว่าทั้งสองประเทศจะไม่แทรกแซงกิจการภายในต่อกันและการอยู่ร่วมกันโดยสันติ แม้ว่าจะมีจุดมุ่งหมายด้านอุดมการณ์ที่แตกต่างกันก็ตาม การร่วมกันอย่างสันติจึงเป็นตัวกำหนดให้แก่นโยบายต่างประเทศของอินเดียซึ่งวางอยู่บนความอดกลั้นต่อทรศนะของผู้อื่น แต่เนื่องจากพฤติกรรมของรัฐบาลอินเดียที่ไม่ยอมคืนดินแดนของทิเบตและแถบชายแดนที่เคยถูกอังกฤษยึดครอง ซึ่งดินแดนเหล่านี้มีสิกขิมและเมืองดัจจีหลังรวมอยู่ด้วย จึงทำให้เกิดสงครามข้อพิพาทเรื่องพรมแดนทิเบตระหว่างอินเดียและจีนขึ้นในค.ศ. 1962 ส่งผลให้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างจีนและอินเดียต้องเสื่อมลง (จรัญ มะลูลีม, 2559 : 111)

ภาพแสดงหลักปัญจศีล (Panchsheel)

ที่มา : <https://www.jagranjosh.com/current-affairs/fact-box-panchsheel-pact-between-india-and-china->

ทิเบตภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ค.ศ. 1945 ทิเบตประกาศตนแยกออกจากจีนในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1949 ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์จีน (Communist Party of China : CPC) หรือ Chinese Communist Party : CCP) ได้รับชัยชนะเหนือพรรคก๊กมินตั๋ง (Chinese Nationalist Party) ในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 และก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China : PRC) ขึ้นแทนที่ ต่อมาค.ศ. 1950 รัฐบาลคอมมิวนิสต์จีน นำโดยเหมา เจ๋อตุง (Mao Tse-tung) ได้ส่งกลุ่มกองทหารปลดแอกประชาชนจีนเข้ามาในทิเบตเป็นครั้งแรก โดยใช้ข้ออ้างว่าจะปลดปล่อยทิเบตจากการปกครองแบบศักดินา รัฐบาลขององค์ดาไลลามะที่ 14 ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง 14 พรรษา ได้พยายามขอความช่วยเหลือจากมหาอำนาจอื่น ๆ เช่น อเมริกา อังกฤษ อินเดีย หรือเนปาล แต่ไม่มีประเทศใดที่ออกหน้าให้ความช่วยเหลือ ส่งผลให้ทิเบตถูกกดดันให้ลงนามใน “ข้อตกลงแห่งรัฐบาลกลางของประชาชนจีนกับรัฐบาลท้องถิ่นแห่งทิเบตว่าด้วยมาตรการปลดปล่อยทิเบตด้วยสันติวิธี” หรือ “สนธิสัญญาสิบเจ็ดข้อ” (Seventeen Point Agreement) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1951 ซึ่งข้อตกลงมีสาระสำคัญว่า “ประชาชนชาวทิเบตมีสิทธิปกครองตนเองภายใต้การนำอย่างมีเอกภาพของรัฐบาลกลางประชาชนจีน และรัฐบาลกลางประชาชนจีนมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับกิจการภายนอกของทิเบตอย่างรวมศูนย์” กล่าวคือ ทิเบตยอมรับอธิปไตยของจีนและจีนให้สัญญาแก่ทิเบตในการปกครองตนเอง พร้อมยอมรับการนับถือพุทธศาสนาและ

องค์ดาไลลามะประมุขแห่งทิเบตมีสถานะเป็นผู้นำศาสนาด้วย โดยจีนจะควบคุมด้านการต่างประเทศ และกลาโหม (THANYAWEE'S WORLD, April 11, 2008)

ภาพแสดงตัวแทนรัฐบาลทิเบตลงนามในสนธิสัญญาสิบเจ็ดข้อ

ที่มา : <http://claudearpi.blogspot.com/2011/05/sixty-years-ago.html>

ภาพแสดงสนธิสัญญาสิบเจ็ดข้อ (Seventeen Point Agreement)

ที่มา : <http://m10memorial.org/portfolio-item/the-seventeen-point-agreement/>

องค์ดาไลลามะจึงได้พยายามเจรจากับรัฐบาลจีนมาโดยตลอด โดยเฉพาะประเด็นที่จะให้ทิเบตได้ปกครองตนเอง ครั้งหนึ่งองค์ดาไลลามะเดินทางไปพบเหมาเจ๋อตุงและโจวเอินไหล (Zhou Enlai) นายกรัฐมนตรีคนแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กรุงปักกิ่ง และได้ข้อสรุปว่าจะตั้งคณะกรรมการเตรียมการเพื่อการปกครองทิเบต แต่แผนดังกล่าวล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากชาวทิเบตกลุ่มหนึ่งเริ่มสงครามกองโจรต่อต้านจีนจนเกิดการปะทะครั้งใหญ่ในค.ศ. 1959 เป็นการลุกฮือขึ้นต่อต้านการปฏิรูปที่ดินของจีน นำโดยเหล่าเจ้าของที่ดินและลามะชั้นสูง การต่อต้านเริ่มที่เขตอัมโดและเขตคามก่อนแล้วค่อยลุกลามออกไปจนถึงกรุงลาซา ชาวทิเบตที่มีจำนวนน้อยกว่ามาก จึงไม่สามารถต้านทานกองกำลังจีนซึ่งมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เหนือกว่าได้ ส่งผลให้องค์ดาไลลามะที่ 14 และ

ลามะชั้นสูงหลายรูป อีกทั้งผู้อพยพชาวทิเบตราว 80,000 คนลี้ภัยออกจากทิเบตไปจัดตั้งรัฐบาลทิเบตพลัดถิ่นหรือสำนักบริหารงานทิเบตส่วนกลาง (Central Tibetan Administration of H.H. the Dalai Lama) ที่เมืองธรรมศาลา รัฐหิมาจัลประเทศ ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย โดยใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ ในการเดินทางถึงพรมแดนอินเดียเมื่อวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1959 ในขณะที่พื้นที่และดินแดนทิเบตเดิมได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นเขตการปกครองตนเองทิเบต (Tibet Autonomous Region : TAR) ภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน อีกทั้งอินเดียเริ่มมีนโยบายจัดตั้งทหารตามแนวชายแดนรวมทั้งอีกหลายแห่งทางตอนเหนือของถนนสายแมกมาฮอน ส่วนทางทิศตะวันออกถูกควบคุมโดยจีน ซึ่งปัญหาในดินแดนพิพาทตามแนวชายแดนหิมาลัย 3,225 กิโลเมตรไม่สามารถยุติได้ กระทั่งในวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1962 เกิดสงครามระหว่างจีนและอินเดีย สาเหตุหลักในการทำสงครามคือ ข้อพิพาทเรื่องแนวพรมแดนแมกมาฮอนที่อังกฤษได้กำหนดขึ้น โดยจีนและอินเดียทำการสู้รบตามภูเขาที่ระดับความสูงกว่า 4,000 เมตรและไม่มีกองทัพอากาศหรือกองทัพอากาศทั้งสองฝ่าย และสงครามยังเกิดขึ้นพร้อมกับช่วง 13 วันในวิกฤตการณ์ชิปนาวูธคิวบาที่สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต เผชิญหน้ากัน อินเดียจึงไม่ได้รับความช่วยเหลือจากทั้งสองประเทศเหล่านี้ ทำให้จีนได้นำกองกำลังโจมตีพร้อมกันในลาดัคห์และทั่วทั้งถนนสายแมกมาฮอน และเข้ายึดเมืองRezang La ทางภาคตะวันตก และเมืองTawang ทางภาคตะวันออกของประเทศอินเดีย สงครามสิ้นสุดลงเมื่อจีนประกาศพักรบในวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1962 และพร้อมประกาศถอนตัวออกจากพื้นที่พิพาท (THANYAWEE'S WORLD, April 11, 2008)

ภาพแสดงกองทัพจีนแสดงความดีใจกับชัยชนะในการทำสงครามกับอินเดีย

ที่มา : <https://www.vihoknews.com/47493/>

ต่อมาในค.ศ. 1963 จีนและอินเดียสามารถเจรจาตกลงยุติกรณีข้อพิพาทเรื่องพรมแดนทิเบตกันได้ แต่แม้ว่าทั้งสองประเทศจะสามารถตกลงกันได้ แต่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างจีนและอินเดียต้องเสื่อมลงจากการทำสงครามข้อพิพาทเรื่องพรมแดนในค.ศ. 1962 นอกจากนี้จีนยังให้การสนับสนุนปากีสถานเรื่องแคชเมียร์และให้การสนับสนุนอาวุธแก่ปากีสถานเมื่อเกิดสงครามระหว่างอินเดียและปากีสถานในค.ศ. 1965 และฝ่ายอินเดียได้สนับสนุนให้ทิเบตเป็นอิสระจากจีน อีกทั้งยังยอมให้องค์ดาไลลามะลี้ภัยและตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในอินเดีย ซึ่งหลังการลี้ภัยมายังอินเดียขององค์ดาไลลามะได้เคลื่อนไหวเรียกร้องอิสรภาพให้กับทิเบต แต่ไม่มีประเทศใดให้การรับรองทิเบตหรือกล่าวประณามจีนว่า จีนละเมิดอธิปไตยทิเบต ชื่อเรียกร้องที่นานาประเทศกล่าวประณามจีนเป็นเพียงเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนเท่านั้น และหลังทศวรรษ 1970 สหรัฐหันมาจับมือกับจีน พร้อมกับยุติการสนับสนุนขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของทิเบต อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีกลุ่มผู้สนับสนุนทิเบตประมาณ 300 กลุ่มในกว่า 30 ประเทศ มีกลุ่มพรรคการเมืองเพื่อสนับสนุนทิเบตมากกว่า 12 ประเทศ รวมทั้งกลุ่มที่ตั้งอยู่ในประเทศอินเดีย ตั้งแต่ ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา มีการลงมติ มีการร่างกฎหมาย มีการเคลื่อนไหว มีการพิจารณาคดี มีการอภิปรายรวมกว่า 50 ครั้งทั่วโลก ทั้งหมดนี้ได้พุ่งเล็งไปที่เหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นกับทิเบตอย่างจริงจัง ตั้งแต่ค.ศ. 1985 ประเด็นของชาวทิเบต ได้ถูกหยิบยกโดยกลุ่มปกป้องสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (United Nations : UN) ในการประชุมต่าง ๆ ที่ได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดี และยังได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้น ทั้งจากประเทศที่พัฒนาแล้วและจากประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้การเรียกร้องอิสรภาพของทิเบต ทำให้องค์ดาไลลามะได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในค.ศ. 1989 (THANYAWEE'S WORLD, April 11, 2008)

รัฐบาลทิเบตพลัดถิ่น

รัฐบาลพลัดถิ่นของทิเบต ซึ่งอย่างเป็นทางการคือ Central Tibetan Administration of H.H. the Dalai Lama จัดตั้งขึ้นในค.ศ. 1959 ที่เมืองธรรมศาลา รัฐหิมาจัลประเทศ ประเทศอินเดีย ภายหลังจากหลบหนีขององค์ดาไลลามะที่ 14 ไปยังรัฐอรุณาจัลประเทศในครั้งนี้ สร้างความไม่พอใจต่อรัฐบาลจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากจีนยังคงอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนของรัฐดังกล่าว ซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับทั้งจีนและภูฏาน ต่อมารัฐบาลจีนจึงประกาศจัดตั้งเขตปกครองตนเองชนชาติทิเบต (Tibet Autonomous Region) อย่างเป็นทางการ ค.ศ. 1965 ซึ่งเขตปกครองตนเองดังกล่าวครอบคลุมพื้นที่ราวครึ่งหนึ่งของดินแดนทิเบต ส่วนพื้นที่ของชนชาติทิเบตแห่งอื่น ๆ ได้ผนวกเข้ากับ

มณฑลต่าง ๆ ของจีน ได้แก่ ชิงไห่ หยุนหนัน และชื้อชวนหรือเสฉวน (Komchadluek, March 10, 2018)

ภาพแสดงแผนที่เขตปกครองตนเองชนชาติทิเบต (Tibet Autonomous Region)

ที่มา : <http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/guides/456900/456954/html/nn4page1.stm>

อาณาบริเวณของที่ทำการรัฐบาลพลัดถิ่นมีการจัดตั้งห้องสมุดและจดหมายเหตุทิเบต (Library of Tibetan Works and Archives or LTWA) ขึ้นในค.ศ. 1973 ซึ่งภายในตัวอาคารมีห้องสำคัญที่ควรเข้าไปศึกษา เช่น ห้องสมุดที่มีวารสารด้านพระพุทธศาสนาทั้งภาษาทิเบตและภาษาอังกฤษหลากหลายเล่ม พิพิธภัณฑ์ซึ่งภายในส่วนมากเป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบทิเบต และห้องเรียนภาษาทิเบต โดยเป็นการเรียนภาษาทิเบตเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาแบบทิเบตและทิเบตวิทยา เช่น แพทย์แผนทิเบต เป็นต้น ห้องเรียนพระพุทธศาสนาในปัจจุบันชาวตะวันตกหันมาสนใจศึกษาเรียนรู้และนับถือพระพุทธศาสนาแบบทิเบตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บางคนศึกษาพระพุทธศาสนาแบบทิเบตที่ประเทศของตน บางคนตั้งใจมาศึกษาที่อินเดียอย่าง ที่สถาบันแห่งนี้ และอีกหลายแห่งในอินเดีย นอกจากสถาบันแห่งนี้แล้ว พิพิธภัณฑ์ทิเบต (The Tibet Museum) ที่ตั้งอยู่ในบริเวณของวัดองค์ดาไลลามะ ที่แม้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก แต่มีความสำคัญมากสำหรับชาวทิเบตทุกคน โดยภายในอาคารมีการแสดงประวัติของประเทศทิเบตโดยสังเขป มีรูปภาพความเสียหายซึ่งเกิดจากรุกรานและทำลายของกองทัพจีน มีรูปภาพองค์ดาไลลามะทรงลี้ภัยไปยังอินเดีย และมีรูปภาพของชาวทิเบตที่ต้องเดินทางลี้ภัยมายังอินเดียด้วยความยากลำบาก (พระมหารุ่งเพชร ดิกชวซีโร, 2553 : 96-104) นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์มีการฉายวิดีโอทัศน์เหตุการณ์กองทัพจีนบุกเข้าไปในทิเบตแล้วต่อสู้กับชาวทิเบตผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ (พระมหารุ่งเพชร ดิกชวซีโร, 2553 : 167)

ภาพแสดงประตูทางเข้าที่ทำการรัฐบาลทิเบตพลัดถิ่น

ที่มา : <https://www.shutterstock.com/th/image-photo/may-2017-dharamsala-india-mcleod-ganj-748000294>

ภาพแสดงการปฐมพยาบาลให้กับชาวทิเบตที่ถูกหิมะกัดนิ้วเท้าขณะเดินทางลี้ภัยจากทิเบตไปอินเดีย

ที่มา : หนังสือฮิเบตที่อินเดีย

ในค.ศ. 2010 มีชาวทิเบตลี้ภัยอยู่ที่อินเดียเป็นจำนวนกว่าแสนคน และยังคงลี้ภัยไปอินเดียทุกปี ซึ่งจำนวนมายน้อยตามแต่ละปีระบุนานที่แน่นอนไม่ได้ ชาวทิเบตส่วนมากที่ลี้ภัยไปยังอินเดียโดยปราศจากหนังสือเดินทาง (passport) เพราะเป็นเรื่องยากที่ชาวทิเบตเหล่านี้จะได้รับหนังสือเดินทาง หากต้องการเดินทางไปยังประเทศอินเดีย เมื่อเดินทางโดยไม่มีหนังสือเดินทางนั้น ถือว่าเป็นการเดินทางออกนอกประเทศโดยผิดกฎหมาย ชาวทิเบตเหล่านี้จึงลี้ภัยไปที่อินเดียโดยการเดินทางด้วยเท้าเปล่าในเวลากลางคืน และพักผ่อนในเวลากลางวัน เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม

พระมหาธูปเพชฌ ติกุชวชิโร ได้สัมภาษณ์คุณชุกิ (Mrs. Tenzin Chokyi) เจ้าหน้าที่ของกระทรวงข้อมูลข่าวสารและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เธอเล่าถึงการลี้ภัยของชาวทิเบตเพื่อไปยังอินเดียว่า “เบื้องต้นชาวทิเบตลี้ภัยไปยังเนปาลก่อน และที่นั่นก็มีศูนย์รับรองชั่วคราวสำหรับชาวทิเบต (Reception Center in Nepal-Kathmandu) ต่อจากนั้น ชาวทิเบตเหล่านี้ก็จะถูกส่งมาที่ศูนย์รับรองชั่วคราวสำหรับชาวทิเบต (Reception Tibetan Center) ที่เมืองธรรมศาลา เมื่อชาวทิเบตที่ลี้ภัยมาใหม่มาพักที่ศูนย์รับรองแห่งนี้ เมื่อได้เวลาที่เหมาะสมชาวทิเบตเหล่านี้จะได้เข้าเฝ้าองค์ดาไลลามะ ต่อจากนั้น จะมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลชาวทิเบตที่ลี้ภัยมายังอินเดีย และจัดส่งชาวทิเบตไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมตามความสมัครใจของตัวเอง เช่น หากเป็นเด็กจะส่งไปยังโรงเรียน หากคนไหนประสงค์อยากบวชก็จะส่งไปพระอารามต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากส่งไปที่รัฐกรณาฏกะ (Karnataka State) อยู่ทางใต้ของอินเดีย หากคนไหนประสงค์อยากทำงานก็จะจัดหางานให้ทำตามความเหมาะสม รัฐบาลทิเบตพลัดถิ่นรู้ว่าจะมีชาวทิเบตลี้ภัยมาที่อินเดียทุกปี จึงเตรียมการเหล่านี้ไว้รองรับล่วงหน้า เพื่อให้ชาวทิเบตที่เสี่ยงชีวิตลี้ภัยมาแล้วอบอุ่นใจว่า ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี มีที่พัก มีความเป็นอยู่ที่ปลอดภัย และมีเสรีภาพ (พระมหาธูปเพชฌ ติกุชวชิโร, 2553 : 161-163) ซึ่งนับตั้งแต่ประเทศทิเบตถูกยึดครอง ค.ศ. 1959 และในปีเดียวกันนั้น องค์ดาไลลามะ ผู้นำทั้งอาณาจักรของทิเบตและชาวทิเบตจำนวนหนึ่งได้ลี้ภัยไปที่ประเทศอินเดีย และยังคงมีชาวทิเบตลี้ภัยไปอินเดียทุกปี และตั้งแต่ปีแรกของการลี้ภัยจนถึงปัจจุบัน องค์ดาไลลามะและชาวทิเบตยังไม่มีโอกาสกลับไปยังทิเบต เนื่องจากประเทศจีนยังไม่อนุญาต และผลการเจรจาของตัวแทนองค์ดาไลลามะและผู้มีอำนาจของจีนในเรื่องดังกล่าว ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ชาวทิเบตที่แม้ว่าจะพลัดถิ่นประเทศมาแล้ว 50 กว่าปี แต่ชาวทิเบตที่อินเดียยังคงมั่นคงและดำรงวัฒนธรรมของตน ย่อมเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจที่สามารถบอกได้ว่า “ถึงพลัดถิ่นหรือพลัดประเทศ แต่ก็ไม่พลัดวัฒนธรรม” (พระมหาธูปเพชฌ ติกุชวชิโร, 2553 : 186)

ภาพแสดงศูนย์รับรองชั่วคราวสำหรับชาวทิเบต (Reception Center in Nepal-Kathmandu) ประเทศเนปาล

ที่มา : <https://www.flickr.com/photos/eriktorner/8429995098>

ภาพแสดงศูนย์รับรองชั่วคราวสำหรับชาวทิเบต (Reception Tibetan Center) ที่เมืองธรรมศาลา ประเทศอินเดีย

ที่มา : <http://www.tibetanjournal.com/60-tibetans-escaped-exile-2017/tibetan-reception-centre-for-new-arrivals-dharamsala/>

ภาพแสดงผู้อพยพชาวทิเบตเข้าเฝ้าองค์ดาไลลามะที่ 14 ณ ประเทศอินเดีย

ที่มา : <https://www.buddhistdoor.net/news/audiences-with-dalai-lama-halted-over-coronavirus-risk>

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1989 ปันเซน ลามะองค์ที่ 10 (Panchen Lama) ผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดอันดับ 2 รองจากองค์ดาไลลามะที่อาศัยอยู่ในกรุงปักกิ่งเป็นเวลาหลายปีมรณภาพอย่างกะทันหัน หลังจากที่ได้วิจารณ์การปกครองของรัฐบาลจีน และในขณะนั้นรัฐบาลจีนพยายามที่จะเข้าครอบงำชาวทิเบตในทุกด้านอย่างเต็มที่ โดยหลังจากที่ปันเซน ลามะองค์ที่ 10 เสียชีวิต องค์ดาไลลามะที่ 14 จึงได้ประกาศให้เด็กผู้ชายชาวทิเบตคนหนึ่งอายุ 6 ขวบเป็นปันเซนลามะองค์ที่ 11 เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1995 แต่หลังจากนั้นเพียงสามวัน ปันเซนลามะองค์นี้ถูกรัฐบาลจีนจับตัวไป และรัฐบาลจีนได้ประกาศให้ เกียลเซน นอร์บู (Gyaincain Norbu) ลามะที่เกิดจากสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์และเติบโตในกรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ขึ้นเป็นปันเซนลามะองค์ที่ 11 แทน ส่วนปันเซนลามะที่ได้รับการประกาศแต่งตั้งจากองค์ดาไลลามะ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีใครทราบชะตากรรม โดยหลายคนเชื่อว่าอาจถูกจองจำในฐานะนักโทษการเมืองมานานนับ 20 ปี (McKay, 2003 : 203)

ภาพแสดงเกียลเชน นอร์บู (ปันเซนลามะองค์ที่ 11) ในปัจจุบัน

ที่มา : <http://mobile.thai.china.com/1040/20190906/1597683.html>

นอกจากนี้รัฐบาลจีนได้แสดงออกถึงการต่อต้านรัฐบาลทิเบตพลัดถิ่นขององค์ดาไลลามะที่ 14 พยายามสกัดกั้นไม่ให้ชาวทิเบตสามารถลี้ภัยไปยังประเทศอินเดีย โดยมีการจ่ายเงินให้กับรัฐบาลเนปาลเพื่อให้ส่งตัวชาวทิเบตที่เดินทางผ่านเนปาลเพื่อลี้ภัยเข้าไปยังอินเดียกลับไปให้กับรัฐบาลจีน ส่งผลให้จำนวนชาวทิเบตที่เข้ามาลี้ภัยในรัฐต่าง ๆ ของอินเดียมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่องในทุกปี (Posttoday, December 23, 2010) คาร์มา (Karma Rinchen) เลขานุการฝ่ายการรักษาความปลอดภัยของรัฐบาลทิเบตกล่าวว่า ตั้งแต่ค.ศ. 2012 เป็นต้นมา ชาวทิเบตถูกขัดขวางไม่ให้เดินทางไปยังกรุงลาซาเมืองหลวงของทิเบต และเจ้าหน้าที่จีนได้ยึดพาสปอร์ตของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนของทิเบต ส่งผลให้ในค.ศ. 2017 มีชาวทิเบตลี้ภัยมายังอินเดียเพียง 80 คนเท่านั้นซึ่งเป็นจำนวนน้อยที่สุดในรอบหลายปีที่ผ่านมา คิดเป็นอัตราการลดลง 97% ซึ่งตั้งแต่ค.ศ. 2012 มีจำนวนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเฉลี่ยของชาวทิเบตที่ลี้ภัยมายังอินเดียในค.ศ. 2008 ประมาณ 3,000 คน และคาร์มากล่าวต่อว่า “ชาวทิเบตจะเดินทางมาที่อินเดียผ่านทางเนปาลแต่ทางการทิเบตเชื่อว่ารัฐบาลเนปาลไม่ให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนรัฐบาลจีน เมื่อชาวทิเบตเดินทางไปถึงเนปาลพวกเขาจะถูกเจ้าหน้าที่เนปาลเตือนไม่ให้เดินทางไปยังอินเดีย บรรดาชาวทิเบตที่ลี้ภัยมาอยู่อินเดียในตอนนี้จึงล้วนตกอยู่ในความเสี่ยง” และจากการสำรวจของรัฐบาลทิเบตพบว่าตั้งแต่ค.ศ. 1959 จนถึงค.ศ. 2019 มีชาวทิเบตลี้ภัยออกมาประมาณ 127,935 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอินเดียประมาณ 95,000 คน ส่วนจำนวนที่เหลือกระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก (The Times of India, 17 January, 2019) และโฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีนได้ประกาศเตือนรัฐบาลอินเดียไม่ให้กระทำการใด ๆ ที่จะส่งผลให้ความขัดแย้งเรื่องพรมแดนทิเบตเกิดความยุ่งยากมากขึ้น และเตือนไม่ให้รัฐบาลอินเดียสนับสนุนความเคลื่อนไหวแบ่งแยกดินแดนขององค์ดาไลลามะ ซึ่งรัฐบาล

จีนกล่าวเสมอมาว่า “องค์ดาไลลามะมีส่วนรู้เห็นกับการเคลื่อนไหวเพื่อแบ่งแยกดินแดน และเหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ ในทิเบต” (Komchadluek, March 10, 2018) แต่รัฐบาลอินเดียยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลพลัดถิ่นของทิเบตที่นำโดยองค์ดาไลลามะ และยังให้การช่วยเหลือชาวทิเบตที่ลี้ภัยมายังประเทศอินเดียกว่า 85,000 คน โดยมูลเหตุสำคัญที่อินเดียคอยให้การสนับสนุนทิเบต เนื่องมาจากกรณีข้อพิพาทดินแดนในแถบพรมแดนประชิดชายเทือกเขาหิมาลัย และรัฐบาลอินเดียต้องการให้ทิเบตเป็นเสมือนรัฐกึ่งอิสระระหว่างอินเดียกับจีน แม้ว่าอินเดียจะเคยพ่ายแพ้ในการทำสงครามกับจีนในเรื่องข้อพิพาทพรมแดนทิเบตในค.ศ. 1962 แต่รัฐบาลอินเดียยังสามารถอาศัยรัฐบาลพลัดถิ่นทิเบตในการสร้างความกังวลใจหรือต่อรองกับจีนในทางอ้อมได้ เพราะกรณีการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นทิเบตและกรณีข้อพิพาทดินแดนทิเบตเป็นเหมือนหนามยอกอกจีน ความสำคัญของกรณีดังกล่าวอยู่ที่ข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้นำจีนและอินเดีย แต่กลับไม่ปรากฏคำยืนยันของรัฐบาลอินเดียที่จะเคารพต่อ “นโยบายจีนเดียว” ซึ่งบังคับให้อินเดียไม่ยอมรับฐานะของไต้หวัน อีกทั้งต้องยอมรับว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนจะไม่ทำการตอบโต้อินเดียอย่างกระตือรือร้นเหมือนที่รัฐบาลอินเดียที่พยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีกับจีนเอาไว้ เพราะจีนมีส่วนที่จะช่วยผลักดันอินเดียสู่ศตวรรษแห่งการเป็นผู้นำเศรษฐกิจโลก ดังที่ทั้งสองประเทศประกาศที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นหนึ่งร่วมกันบนตำแหน่งมหาอำนาจเศรษฐกิจโลกภายในค.ศ. 2050 (Posttoday, December 23, 2010)

รัฐบาลจีนยังได้พยายามขัดขวางองค์ดาไลลามะที่ 14 ในการเสด็จเยือนประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรี โดยในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2016 องค์ดาไลลามะที่ 14 ที่อยู่ในระหว่างการลี้ภัยที่อินเดียได้เสด็จเยือนประเทศมองโกเลียเป็นเวลา 4 วัน เพื่อพบกับผู้นำศาสนาระดับสูงของมองโกเลีย ทำให้รัฐบาลจีนไม่พอใจเป็นอย่างมากจึงได้ประกาศยกเลิกการประชุมทวิภาคีกับรัฐบาลมองโกเลียในการเจรจาเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่จะช่วยผลักดันเศรษฐกิจมองโกเลียที่กำลังถดถอยให้ฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง แต่การประชุมครั้งนี้ต้องถูกยกเลิก เนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศจีนได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้รัฐบาลมองโกเลียปฏิเสธการเดินทางเข้าประเทศขององค์ดาไลลามะ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างทั้งสองประเทศ แต่รัฐบาลมองโกเลียกลับไม่สนใจในแถลงการณ์ดังกล่าว อีกทั้งรัฐบาลจีนได้ออกคำสั่งยกเลิกเที่ยวบินปักกิ่งและอูลานบาตอร์ เพื่อโต้ตอบการเสด็จเยือนประเทศมองโกเลียขององค์ดาไลลามะที่ 14 ในครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม เที่ยวบินเส้นทางดังกล่าวได้รับอนุญาตเปิดให้บริการอีกครั้งในภายหลัง (Posttoday, December 23, 2010)

สถานการณ์ปัจจุบันระหว่างจีนและอินเดีย

การขยายความสัมพันธ์ระดับพหุภาคีระหว่างอินเดียและจีน ได้มีขึ้นโดยทั้งสองฝ่ายได้ฟื้นฟูการค้าแถบชายแดน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันและผลประโยชน์ร่วมกัน ในค.ศ. 1993 อินเดียและจีนได้ร่วมกันในการเปิดพรมแดนใหม่ที่จุดชิบกี (Shipki La Pass) ในรัฐหิมาจัลประเทศ (Himachal Pradesh) ประเทศอินเดีย เพื่อการขยายตัวด้านการค้าและเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาพรมแดนที่ละขั้นตอน ต่อมา ค.ศ. 1994 อติธรองประธานาธิบดีเคอาร์ นารายานัน (K. R. Narayanan) เดินทางเยือนประเทศจีนในระหว่างการเยือนครั้งนั้นทั้งสองฝ่ายได้แสดงเจตจำนงในการกระตุ้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับพหุภาคี และลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับการธนาคารและกงสุลเพิ่มขึ้น และต่อมาในค.ศ. 1995 ได้มีการเปิดพรมแดนเพิ่มขึ้นอีกสองจุดที่ชายแดนแดนนาตุลา (Nathula) และสิกขิม (Sikkim) ประเทศอินเดีย ดังนั้นในช่วง ค.ศ. 1991-1996 ทั้งอินเดียและจีนต่างก็พยายามรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่มั่นคงหลากหลายรูปแบบมากขึ้น (จรัญ มะลูลีม, 2559 : 138)

ภาพแสดงชายแดนแดนนาตุลา (Nathula) และสิกขิม (Sikkim) ประเทศอินเดีย

ที่มา : <https://www.tribuneindia.com/2003/20030625/main2.htm>

ความสัมพันธ์ของทั้งอินเดียและจีนยังคงพัฒนาไปอย่างแข็งแกร่งแต่เมื่อนายกรัฐมนตรีอตัล พิตหารี วัชปายี (Atal Bihari Vajpa-yee) ของอินเดียได้พบปะกับองค์ดาไลลามะผู้นำของทิเบต ค.ศ. 1997 การพบปะครั้งนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากจีนถึงการที่องค์ดาไลลามะไม่ควรได้รับอนุญาตให้ทำกิจกรรมด้านการเมืองในอินเดีย จีนรู้สึก่ออินเดียพยายามหิยยกประเด็นทิเบตมาต่อต้านจีน ทำให้จีนตระหนักว่าตนเองก็สามารถนำเอาประเด็นแคชเมียร์มาโจมตีอินเดียได้ในลักษณะถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ต่อมาเมื่อค.ศ. 1998 อินเดียทดลองอาวุธนิวเคลียร์ได้สำเร็จ และได้ประกาศตนเองเป็นประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ จากเหตุการณ์นี้ทำให้ความสัมพันธ์ของจีนและ

อินเดียเต็มไปด้วยความตึงเครียด ในขณะที่เดียวกันอดีตรัฐมนตรีกลาโหมของอินเดีย นายจอร์จ เฟอร์นันเดซ (George Fernandes) ได้เปิดเผยการณ์ว่าอินเดียรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยจากจีน และยังได้ระบุด้วยว่าจีนเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งของอินเดีย จีนจึงได้ทำการตอบโต้โดยการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ประณามอินเดียในการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ แต่เมื่อเวลาต่อมาปากีสถานได้ทดลองอาวุธนิวเคลียร์ จีนได้กล่าวตำหนิอินเดียว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่บีบให้ปากีสถานต้องทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1998 จีนได้จัดการประชุมหลายฝ่ายขึ้นประกอบด้วย อินเดีย ปากีสถาน สหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาแคชเมียร์ (Kashmir) ซึ่งจีนพยายามทำให้ประเด็นแค้วนแคชเมียร์กลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศเพื่อที่จะให้เป็นข้อกีดตันต่ออินเดีย (จรัญ มะลูลีม, 2559 : 139)

ตั้งแต่ ค.ศ. 1998 ความสัมพันธ์อินเดียกับจีนจึงเต็มไปด้วยความขัดแย้งและจีนยังได้แสดงนโยบายขึ้นขอปากีสถานให้เห็นอย่างชัดเจนและจับมือกับสหรัฐอเมริกาส่งเสริมกดดันให้อินเดียลงนามในข้อตกลงสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์โดยสมบูรณ์ (Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty : CTBT) ทำให้นายวัชปายีได้นำเสนอนโยบายของอินเดียที่มีต่อประเทศที่จะขึ้นมาเป็นมหาอำนาจอย่างจีน เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1998 โดยนายวัชปายีได้ส่งจดหมายไปถึงประธานาธิบดีบิล คลินตัน (Bill Clinton) ซึ่งเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาเข้าใจการทดลองนิวเคลียร์ของอินเดีย ซึ่งจดหมายฉบับนี้มุ่งประเด็นไปที่การทำลายของจีนที่มีต่ออินเดีย แม้จะหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงจีนเป็นการเฉพาะและเร่งให้เกิดปฏิกิริยาในแง่ลบต่อจีน จดหมายของนายวัชปายีที่ตรงไปตรงมาเริ่มไหลผ่านเข้าสู่กลุ่มผู้วางยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ทำให้จีนไม่สบายใจอย่างมากและนำไปสู่การรณรงค์ของจีนที่จะลงโทษอินเดีย แต่จดหมายฉบับนี้ก็ช่วยเร่งเร้าให้สหรัฐอเมริกาได้คิดทบทวนนโยบายของตนอีกครั้ง ทำให้สองปีต่อมาจีนได้เปิดเผยถึงมาตรการต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อลงโทษอินเดียที่มีจุดยืนต่อต้านจีน ด้วยการหว่านล้อมสหรัฐอเมริกาให้สนับสนุนการคว่ำบาตรอินเดีย ยกเลิกกำหนดการพบปะคณะทำงานร่วมชายแดน แต่ไม่ให้คว่ำบาตรปากีสถานและยังเพิ่มการส่งอาวุธให้กับปากีสถาน และย้ำถึงมติของสหประชาชาติว่าด้วยจุดยืนของจีนที่มีต่อปัญหาแคชเมียร์ ซึ่งจากการที่จีนแสดงความสนใจในเรื่องที่อินเดียต่อต้านจีน ทำให้อินเดียกล่าวอ้างว่าการทดลองนิวเคลียร์ของอินเดียเป็นผลจากการคุกคามของประเทศจีน อีกทั้งอินเดียยังมองว่าสิ่งที่จีนหวาดกลัวและการที่นายวัชปายีเขียนจดหมายเพื่อให้สหรัฐอเมริกาเข้าใจนั้นเป็นการแสดงถึงความร่วมมือกันของสหรัฐอเมริกาและอินเดียในการต่อต้านจีน แต่ในค.ศ. 1999 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อนายกรัฐมนตรีอินเดียได้ใช้การทูตรถบัส (Bus Diplomacy)

เพื่อพัฒนาสันติภาพและความร่วมมืออันดีต่อกัน ปากีสถาน และในค.ศ. 2000 สถานการณ์การแข่งขันกันระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาในความร่วมมือกับอินเดียได้พัฒนาขึ้น เมื่อสหรัฐอเมริกาให้ความร่วมมือกับจีนน้อยลงในการต่อต้านการขับเคื่อนิวเคลียร์ของอินเดีย ทำให้จีนรู้สึกถึงความจำเป็นในการปรับปรุงนโยบายให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นต่อความสัมพันธ์กับอินเดีย โดยในค.ศ. 2000 จีนยุติการรณรงค์เพื่อลงโทษอินเดียและเริ่มการะบวนการลดหย่อนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้อินเดียออกห่างจากการรวมตัวกับสหรัฐอเมริกา พร้อมกับตกลงที่จะจัดการเจรจา ด้านยุทธศาสตร์กับอินเดีย นอกจากนี้จีนยังรับฟังกังวลใจของอินเดียในเรื่องอาวุธจรวดของจีนและความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีนกับปากีสถาน ซึ่งแต่เดิมเรื่องดังกล่าวเป็นกิจการระหว่างสองประเทศ ไม่ใช่หัวข้อที่จะนำมาเจรจากัน ทั้งนี้อินเดียก็พยายามที่จะลดความขัดแย้งกับจีน โดยระหว่างค.ศ. 2003 ถึง ค.ศ. 2005 จีนและอินเดียได้ร่างการสานเสวนาทางยุทธศาสตร์ขึ้นมา และในเดือนเมษายนค.ศ. 2005 ได้ประกาศให้มีการร่วมมือเพื่อสันติภาพและความรุ่งเรือง ส่วนจีนได้ให้การยอมรับว่าลิกซิมเป็นรัฐหนึ่งของอินเดีย อีกทั้งจีนยังยอมให้อินเดียเป็นผู้สังเกตการณ์องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization : SCO) อีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ในศตวรรษที่ 21 นี้ ทั้งอินเดียและจีนต่างก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของกันและกัน (จรัญ มะลูลีม, 2559 : 140-146)

ในปัจจุบันการพัฒนาความสัมพันธ์อินเดียและจีนในฐานะเพื่อนบ้านที่เป็นเจ้าของอารยธรรมที่เก่าแก่ที่สุดของโลก จีนและอินเดียมีสายสัมพันธ์ร่วมกันทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเศรษฐกิจมายาวนาน แต่ที่ผ่านมามีสายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศตกอยู่ในภาวะย่ำแย่ ตั้งแต่ ค.ศ. 1949 จนถึง ค.ศ. 1978 อันเนื่องมาจากสงครามชายแดนทิเบตที่เกิดขึ้นเป็นระยะสั้น ๆ ในค.ศ. 1962 ทำให้ความสัมพันธ์ทวิภาคีทางการค้าต้องหยุดลง แต่ความสัมพันธ์ทางการค้าได้เริ่มต้นอย่างเป็นทางการอีกครั้ง เมื่อหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศเริ่มเปลี่ยนแปลงนับจากทศวรรษ 1990 เป็นต้นไป ทั้งสองประเทศมีนโยบายทางเศรษฐกิจที่มุ่งสู่ภายนอกมากขึ้น และมีบูรณาการทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ทั้งนี้อินเดียและจีนต่างก็เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) และการเดินทางไปเยือนจีนของนายกรัฐมนตรี อตัล พิหารี วัชปายี ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2003 ช่วยส่งเสริมให้เกิดบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ การเยือนดังกล่าวนำไปสู่การปลูกฝังความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยไม่นำเอาความขัดแย้งด้านชายแดนที่ยังแก้ไขไม่ได้มาเป็นอุปสรรค ในการเยือนดังกล่าวทั้งสองฝ่ายได้จัดตั้งกลุ่มการศึกษาาร่วมกันของทั้งสองประเทศขึ้นมาเพื่อพิจารณาว่าการค้าและความร่วมมือทางการค้าของสองประเทศจะพัฒนาขึ้นอย่างไร ต่อมาเดือนมีนาคม ค.ศ. 2000 อินเดียและจีนได้

จัดการเจรจาด้านความมั่นคงรอบแรกที่ปักกิ่ง (Beijing) ประเทศจีน และมีแนวโน้มที่จะจัดการเจรจาขึ้นอีกครั้งในประเด็นอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่เคยได้รับการพิจารณามาก่อน ซึ่งการจัดอุปสรรคต่าง ๆ ทางการค้าระหว่างกันมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่ค.ศ. 2000 เป็นต้นไป การค้าระหว่างอินเดียและจีนเติบโตขึ้นเป็นสองเท่าของการค้าที่ประเทศทั้งสองมีกับประเทศอื่น ๆ ในโลก การค้าที่มีต่ออินเดียของจีนเติบโตอย่างรวดเร็วมากกว่าคู่ค้าอื่น ๆ ที่อยู่ใน 10 อันดับแรกของจีน ในค.ศ. 2008 จีนได้แซงหน้าสหรัฐอเมริกาในการขึ้นมาเป็นคู่ค้าของอินเดียที่ใหญ่ที่สุด ในค.ศ. 2014 อินเดียกลายเป็นตลาดการส่งออกที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ 10 ของจีน หนึ่งในความสำเร็จทางการค้าของสองประเทศมาจากอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสองประเทศที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (จรัญ มะลูลีม, 2559 : 147-151)

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 ประธานาธิบดีนเรนทรา โมดี (Narendra Modi) เดินทางเยือนประเทศจีนเป็นเวลาสามวัน ถือเป็นการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของสองประเทศใหญ่ที่เติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วที่สุดของโลก ในการเดินทางไปเยือนจีนครั้งนี้ นายกรัฐมนตรีของอินเดียมุ่งที่จะยกระดับความสัมพันธ์ในหลาย ๆ ด้าน นับตั้งแต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไปจนถึงความสัมพันธ์ทางทหาร โดยบริษัทของอินเดียและจีนได้ลงนามความร่วมมือระหว่างสองประเทศมีมูลค่าสูงถึง 22 พันล้านเหรียญสหรัฐ การลงนามครั้งนี้มีขึ้นที่ Indin-China Business Forum ในกรุงเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) หลังจากนั้น ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (Xi Jinping) ก็ได้เดินทางเยือนอินเดียในเดือนกันยายน ค.ศ. 2014 ซึ่งมูลค่าทางการค้าระหว่างจีนกับอินเดียได้เพิ่มขึ้นจาก 3 พันล้านเหรียญสหรัฐในค.ศ. 2000 เป็น 52 พันล้านเหรียญสหรัฐในค.ศ. 2008 ความเติบโตทางการค้าระหว่างสองประเทศเติบโตเกือบสามเท่าของการเติบโตทางการค้าระหว่างสหรัฐกับจีน และความเติบโตอย่างรวดเร็วนี้ยังคงดำเนินอยู่ต่อไปและคาดหมายกันว่า การเข้ามาลงทุนโดยตรงของจีนในประเทศอินเดียและการลงทุนของอินเดียในประเทศจีนจะเติบโตขึ้นเช่นเดียวกัน จากสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงเหมาะสมในการสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเต็มรูปแบบ ทั้งด้านความช่วยเหลือและมาตรการระหว่างอินเดียและจีน เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ความขัดแย้งเรื่องเขตแดนที่สั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน (จรัญ มะลูลีม, 2559 : 147-151)

สรุป

ก่อนคริสต์ศักราชชนชาติทิเบตอาศัยอยู่ที่ราบสูงชิงไห่-ทิเบต ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีแนวชายแดนติดกับประเทศพม่า อินเดีย ภูฏาน และเนปาล ประวัติศาสตร์ทิเบตเริ่มขึ้นเมื่อพระเจ้าซงซัน กัมโป (King Songsen Gampo) รวบรวมชนเผ่าต่าง ๆ รวมกันเป็นเอกภาพและกลายเป็นชนชาติทิเบต สถาปนาราชวงศ์ทูปโป (Tubo) อย่างเป็นทางการ และทรงตั้งเมืองหลวงที่กรุงลาซา เดิมทีจีนกับทิเบตมีสัมพันธ์ไมตรีต่อกันในฐานะรัฐอิสระ โดยจักรพรรดิจีนและกษัตริย์ทิเบตมีฐานะเท่าเทียมกันและมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน กระทั่งจีนในราชวงศ์หยวน (Yuan Dynasty) ซึ่งเป็นราชวงศ์ของชาวมองโกลที่เข้ามาปกครองจีน ได้เข้าไปมีบทบาทในการแต่งตั้งผู้นำปกครองทิเบตเป็นครั้งแรก โดยจักรพรรดิหยวนชื่อจู๋ (Emperor Yuan Shizu) ได้ประทานอำนาจการปกครองทิเบตให้กับพระอาจารย์เซอเกียล พักปา ทรงยกย่องให้ตำแหน่งของท่านเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและการบริหารปกครองดินแดนทิเบตทั้งหมด และในราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty) อัลตันข่าน (Altan Khan) เจ้าผู้ครองแคว้นมองโกล ได้แต่งตั้ง ท่านโซนมัม เกียโซ (Sonam Gyatso) ให้ดำรงตำแหน่งเป็น “ดาไลลามะ (Dalai Lama)” ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของทิเบตเท่านั้น แต่ยังเป็นดั่งประมุขฝ่ายบริหารและการปกครองทิเบตจนถึงปัจจุบัน ต่อมากองทัพแมนจูเข้ายึดครองปักกิ่งและสถาปนาราชวงศ์ชิง (Qing Dynasty) ปกครองจีน ได้อำงสิทธิ์ในการปกครองทิเบตสืบต่อจากราชวงศ์หมิง และประกาศให้ดินแดนทิเบตตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง มีการแต่งตั้งผู้แทนชาวแมนจูเข้ามาบริหารทิเบต โดยองค์ดาไลลามะเป็นเพียงประมุขแห่งศาสนจักรทิเบตเท่านั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นที่จีนได้เข้ามามีอำนาจในทิเบตอย่างแท้จริง

ปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 อังกฤษ รัสเซีย และจีนต้องการเข้าครอบครองดินแดนทิเบต เนื่องจากเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ โดยเป็นรัฐกันชนแบ่งประเทศจีนกับประเทศอินเดีย ทำให้หลังจากอังกฤษเข้าไปมีอิทธิพลในอินเดียผ่านบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) และเข้ายึดครองอินเดียสำเร็จ อังกฤษได้ทำการคุกคามพื้นที่ที่ติดกับดินแดนทิเบต รัฐบาลทิเบตจึงประกาศปิดประเทศและประกาศยกเลิกระบบรัฐภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง ซึ่งในขณะนั้นจีนตกอยู่ในสภาวะอ่อนแอจากความวุ่นวายภายใน ส่งผลให้ตั้งแต่ ค.ศ. 1895 จนถึง ค.ศ. 1911 ทิเบตเป็นดินแดนที่รัสเซียกับอังกฤษแย่งชิงกันเข้ามาขยายอิทธิพล และกองทหารอังกฤษเคลื่อนพลเข้ายึดกรุงลาซาและเข้าควบคุมการบริหารงานของดาไลลามะที่ 13 และรัฐบาลทิเบตไว้ได้ทั้งหมด การพ่ายแพ้ในครั้งนี้รัฐบาลจีนจ่ายค่าชดเชยสงครามแทนทิเบต และอนุญาตให้อังกฤษสามารถติดตั้งสายโทรเลขจากอินเดียถึงเกียนเจอ ส่วน

อังกฤษจะยอมรับจีนว่ามีอำนาจเป็นเจ้าประเทศราชเหนือทิเบต อย่างไรก็ตาม เมื่อราชวงศ์ชิงถูกโค่นล้ม ทิเบตจึงถือโอกาสประกาศเอกราช แต่รัฐบาลจีนไม่เคยยอมรับเอกราชของทิเบต และยังคงถือว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน

การประชุมเพื่อเจรจากรหว่างผู้แทนจากจีน ทิเบต และอังกฤษ จัดขึ้นที่เมืองสิมลา ประเทศอินเดีย เซอร์เฮนรี แมคมาฮอน (Sir Henry MacMahon) ผู้แทนอังกฤษ ได้จัดการแบ่งทิเบตออกเป็น ทิเบตใน กับ ทิเบตนอก โดยกำหนดเขตพรมแดนระหว่างอินเดียกับทิเบตในแนวที่อยู่ทางตะวันออกของภูฏานเลียบสันเขาหิมาลัย ซึ่งภายหลังรู้จักกันทั่วไปในชื่อ แนวแมคมาฮอน (McMahon Line) อังกฤษลบลอกขยับเส้นเขตแดนลึกเข้าไปทางตอนเหนือทำให้ยึดพื้นที่ได้เพิ่ม 2000 ตารางไมล์ อีกทั้งจากสนธิสัญญาสิมลาอังกฤษยังมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและได้ส่งผู้แทนมาประจำการที่กรุงลาซา ส่งผลให้สามารถเข้าไปหาผลประโยชน์ในทิเบตได้อย่างสะดวกขึ้น ภายหลังจากอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ รัฐบาลอินเดียจึงได้รับช่วงสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและสิทธิพิเศษในทิเบตต่อจากอังกฤษ แม้ว่าทางการทิเบตได้ร้องขอให้อินเดียคืนดินแดนที่เคยถูกนักล่าอาณานิคมยึดครอง แต่รัฐบาลอินเดียอ้างว่าต้องการดำเนินตามนโยบายของอังกฤษก่อน และห้ามพูดถึงปัญหาดินแดนเหล่านี้ทั้งสิ้น และอินเดียตัดสินใจพัฒนาความสัมพันธ์กับจีน โดยอินเดียประกาศรับรองฐานะรัฐบาลใหม่ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ถูกก่อตั้งขึ้นโดย เหมา เจ๋อตุง (Mao Tse-tung) ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในค.ศ. 1949 เป็นต้นมา อีกทั้ง อินเดียยังสนับสนุนให้จีนเข้าสู่สหประชาชาติ รวมทั้งเป็นสมาชิกถาวรในสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council : UNSC) และทั้งสองประเทศจะไม่แทรกแซงกิจการภายในต่อกันและอยู่ร่วมกันโดยสันติ

กระทั่งรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนได้ส่งกลุ่มกองทหารปลดแอกประชาชนจีนเข้ามาในทิเบต และอ้างจะช่วยปลดปล่อยทิเบตจากการปกครองแบบศักดินา รัฐบาลขององค์ดาไลลามะที่ 14 จึงพยายามขอความช่วยเหลือจากมหาอำนาจอื่น ๆ แต่ไม่มีประเทศใดที่ออกหน้าให้ความช่วยเหลือส่งผลให้รัฐบาลทิเบตถูกกดดันให้ลงนามใน “สนธิสัญญาสิบเจ็ดข้อ” (Seventeen Point Agreement) โดยองค์ดาไลลามะประมุขแห่งทิเบตจะมีสถานะเป็นเพียงผู้นำศาสนา แต่รัฐบาลจีนจะเข้าควบคุมด้านการต่างประเทศและกลาโหมของทิเบต จึงเกิดสงครามกองโจรต่อต้านจีน โดยเป็นการลุกฮือขึ้นต่อต้านการปฏิรูปที่ดินของจีน นำโดยเหล่าเจ้าของที่ดินและลามะชั้นสูง แต่ก็ไม่สามารถต้านทานความแข็งแกร่งของกองกำลังจีนได้ ส่งผลให้องค์ดาไลลามะที่ 14 และลามะชั้นสูงหลายรูป พร้อมด้วยผู้อพยพชาวทิเบตราว 80,000 คน ลี้ภัยออกจากทิเบตไปจัดตั้งรัฐบาลทิเบตพลัดถิ่นหรือสำนักบริหารงานทิเบตส่วนกลาง (Central Tibetan Administration of H.H. the Dalai Lama) ที่เมือง

ธรรมศาลา รัฐหิมาจัลประเทศ ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย ใน ค.ศ. 1959 และยังคงมีชาวทิเบตลี้ภัยโดยเดินทางผ่านเนปาลไปยังอินเดียทุกปี ส่วนดินแดนทิเบตเดิมได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นเขตการปกครองตนเองทิเบต (Tibet Autonomous Region : TAR) ภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างจีนและอินเดียที่มีมาอย่างยาวนานต้องเสื่อมลง เนื่องจากเกิดสงครามระหว่างจีนและอินเดีย โดยมีสาเหตุจากข้อพิพาทเรื่องแนวพรมแดนแมคมฮอนที่อังกฤษได้กำหนดขึ้น สงครามสิ้นสุดลงโดยจีนเป็นฝ่ายชนะและประกาศถอนตัวออกจากพื้นที่พิพาท แม้ว่าภายหลังสามารถเจรจายุติข้อพิพาทเรื่องพรมแดนทิเบตได้ แต่ทั้งสองประเทศยังมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน เนื่องจากอินเดียระแวงจีนที่ได้ให้การสนับสนุนปากีสถานที่มีข้อพิพาทกับอินเดียเรื่องดินแดนแคชเมียร์ อีกทั้ง ภายหลังจากการลี้ภัยไปยังอินเดีย องค์ดาไลลามะที่ 14 ได้เคลื่อนไหวเรียกร้องอิสรภาพให้กับทิเบต ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่รัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนเป็นอย่างมาก จึงได้พยายามขัดขวางด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยรัฐบาลจีนได้จ่ายเงินให้กับรัฐบาลเนปาลเพื่อให้ส่งตัวชาวทิเบตที่เดินทางผ่านเนปาลเพื่อลี้ภัยเข้าไปยังอินเดียกลับไปให้กับรัฐบาลจีน ส่งผลให้จำนวนชาวทิเบตที่เข้ามาลี้ภัยในรัฐต่าง ๆ ของอินเดียมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี และโฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีนได้ประกาศเตือนรัฐบาลอินเดียไม่ให้กระทำการใด ๆ ที่จะส่งผลให้ความขัดแย้งเรื่องพรมแดนทิเบตเกิดความยุ่งยากมากขึ้น และเตือนไม่ให้รัฐบาลอินเดียสนับสนุนความเคลื่อนไหวแบ่งแยกดินแดนขององค์ดาไลลามะที่ 14 แต่รัฐบาลอินเดียยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลทิเบตพลัดถิ่น เพราะมองว่าสามารถอาศัยรัฐบาลพลัดถิ่นทิเบตในการสร้างความกังวลใจหรือต่อรองกับจีนในทางอ้อมได้ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนจะไม่ทำการตอบโต้อินเดียอย่างกระตือรือร้น เช่นเดียวกับรัฐบาลอินเดียที่พยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีกับจีนเอาไว้ เพราะจีนมีส่วนที่จะช่วยผลักดันอินเดียสู่ศตวรรษแห่งการเป็นผู้นำเศรษฐกิจโลก ดังที่ทั้งสองประเทศประกาศที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นหนึ่งร่วมกันบนตำแหน่งมหาอำนาจเศรษฐกิจโลก

สรุปได้ว่าความเป็นมาของปัญหาข้อพิพาทแนวพรมแดนทิเบตที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างจีนและอินเดีย เกิดจากผู้นำของจีนในยุคต่าง ๆ ล้วนมองว่า ทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนชายขอบของประเทศจีน ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อยุทธศาสตร์การป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกต่อจีน จึงต้องการครอบครองดินแดนทิเบตเอาไว้ และแนวแมคมฮอน (McMahon Line) เส้นเขตพรมแดนระหว่างทิเบตกับอินเดียที่อังกฤษกำหนดขึ้น ส่งผลให้จีนและอินเดียเกิดสงครามข้อพิพาทเรื่องพรมแดนทิเบต ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างจีนและอินเดียต้องเสื่อมลง

อีกทั้งรัฐบาลอินเดียยังสนับสนุนให้ทิเบตเป็นอิสระจากจีน และยินยอมให้องค์ดาไลลามะที่ 14 ลี้ภัย และตั้งรัฐบาลทิเบตพลัดถิ่นที่ประเทศอินเดีย ทำให้ปัญหาความขัดแย้งด้านพรมแดนระหว่างจีนและอินเดีย ยังหาข้อยุติร่วมกันไม่ได้ และทั้งสองประเทศยังมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน

บรรณานุกรม

- จรัญ มะลูลีม. (2559). **อินเดียศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด.
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2558). **ศิลปะทิเบต(Tibetan Art)**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหารุ่งเพชร ดิग्ฆวชิโร. (2553). **ทิเบตที่อินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่องสยาม จำกัด.
- สุรพงษ์ ชัยนาม. (2550). **การทูต-การเมืองไม่ใช่เรื่องส่วนตัว**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.
- เอ. ทอม กรุนเฟลด์. (2003). **ทิเบตที่เป็นความจริง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพน2ใจ.
- Alex Mckay. (2003). **TIBET AND HER NEIGHBOURS A HISTORY**. Bangkok,Mass: Amarin Printing & Pucblishing Ltd.

ข้อมูลจากเว็บไซต์

- ม.ป.ป. (23 ธันวาคม 2553). **จีน-อินเดีย บนเส้นทางสู่ยักษ์คู่แห่งศก.โลก**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/politic/analysis/66386>
- ม.ป.ป. (10 มีนาคม 2561). **ชาวทิเบตลุกฮือต้านจีน “องค์ทะไล ลามะ” ต้องลี้ภัย**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/news/today-in-history/316041>
- ม.ป.ป. (11 เมษายน 2551). **เรื่องราวทิเบตกับจีน**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก <https://thanyawee.wordpress.com/2008/04/11/เรื่องราวระหว่างทิเบต/>

The Times of India (17 January 2019). **97% drop in Tibetan refugees arrival to India from Tibet.** เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก <https://timesofindia.indiatimes.com/india/97-drop-in-tibetan-refugees-arrival-to-india-from-tibet/articleshow/67566650.cms>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวรุจิกาญจน์ เหมือนศรีชัย
ที่อยู่	15 หมู่ที่ 1 ตำบลนาดี อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย 42120
วันเกิด	วันอังคารที่ 12 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2541
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2563	กำลังศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2559	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย พิษณุโลก